Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана | № 50 (16573) | 1984 оной февралиин 29, среда | Сэн 3 мүнгэн.

1984 МАРТЫН 4

СССР-эй Верховно Соведэй һунгалта

ЭБ НАЙРАМДАЛ ХАНГАХЫН ТҮЛӨӨ

Һунгагшад А. А. ГРОМЫКОТАЙ уулзаба

Минскэ-Московско һунгуулиин округой һунгагшад СССР-эй Верховно Соведэй Союзай Соведэй депутадта кандидат КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшо, СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр Андрей Андреевич Громыкатай февралиин 27-до Белоруссиин ниислэл хотодо уулзаба.

Депутадта кандидадай этигэмжэтэ нюур — Белоруссиин В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ гүрэнэй университедэй ректор, БССР-эй Наукануудай академиин академик Л. И. Киселевский А. А. Громыкын ажаябадал тухай хөөрэхэ зуураа, коммунистнууд болон партийнабэшэ хүнүүдэй эбдэршэгүй бата нэгэдэлэй кандидадуудай түлөө нэгэн һаналтайгаар дуугаа үгэхыень һунгагшадые уряалаа.

Дэлхэйн ядерна дайнай аюулһаа хүн түрэлтэнии аршалан хамгаалхын түлөө арадуудай хоорондохи этигэл найдалые, үгээ ойлголсолгые, харилсаа холбоое бэхижүүлхын түлөө манай партиин, гүрэнэй залан сэхэ хараа шэглэлые баталһан КПСС-эй ЦК-гай февралиин (1984 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдые ажалша коллективүүдэй нэгэн һаналтайгаар һайшаан дэмжэжэ байһан тухай суглаан дээрэ үгэ хэлэгшэд тэмдэглэбэ.

Һунгагшадта хани халуунаар угтагдажа, А. А. Громыко суглаан дээрэ үгэ хэлээ.

Таанадай этигэл найдал хадаа нэн түрүүн Советскэ Союзай Коммунис партиин тэрэнэй Централна Комитедэй болон Политбюрогой ажал ябуулгые бүримүһэн һайшаан дэмжэжэ байһан ушар болоно гэжэ тэрэ хэлэбэ. Энэ хадаа манай партиин ленинскэ дотоодын болон гадаадын политикын совет хүнүүдэй хүсэл эрмэлзэлнүүдтэ харюусадаг, тэдэнэй зүгһөө дэмжэгдэдэг байһыень элирхэйлэн батална.

Һүүлэй үедэ совет арадай ажабайдалай бүхы асуудалнуудаар болоһон бүтэмжэтэй һайн хубилалтанууд сагһаа урид наһа бараһан Ю. В. Андроповой нэрэтэй, ажал ябуулгын холбоотой байна. Тэрэнэй нэрэ манай ороной түүхэдэ, совет хүнүүдэй дурасхаалда хэтэдээ үлэхэ юм.

КПСС-эй ЦК-гай ээлжээтэ бэшэ Пленум Константин Устинович Черненкые КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретаряар нэгэн дуугаар һунгаба. Нүхэр К. У. Черненко хадаа партиин политикые бодото дээрэнь бэелүүлхын түлөө нугаршагүй тэмсэлшэ, эмхидхэхы бэлиг шадабаряа, партийна ехэ дүй дүршэлөө энэ хэрэгтэ элсүүлэн үгэдэг хүн юм гэжэ мэдэхэ байһан дээрэһээ парти болон арад тус шиидхэбэрие нэгэн һаналтайгаар дэмжэһэн байгаа.

Пленум дээрэ К. У. Черненко үгэ хэлэхэдээ, манай партиин Ленинэй зааһан замаар урагшаа дабшаха, манай Эхэ ороной экономическа ба өөрыгөө хамгаалха хүсэ шадалые саашадань бэхижүүлгын, арад зоной һуудал байдалые улам һайжаруулгын, дэлхэй дээрэ эб найрамдал хангалгын зорилгонуудые бэелүүлгэдэ тэрэнэй хараа шэглэлые уг залгамжалхаар шиидэнхэй байһыень элирхэйлэн харуулаа һэн.

XXVI съезд, КПСС-эй ЦК-гай удаадахи Пленумүүд партиин мүнөө үеын стратегиие — хүсэжэн жагсаһан социализмые нарижуулан һайжаруулха стратегиие хүгжөөһэн, тодорхойлһон байгаа. Манай байгуулалтын булюу һайн талые, арга боломжонуудые гүйсэд дүүрэнээр хэрэглэхын тула парти бүхы хүсэлэл оролдолгонуудаа элсүүлнэ.

Уласхоорондын оршон байдалда манай ороной уряа нэгэ хүндэтэйгөөр соностоно. СССР-эй гадаадын политическэ хараа шэглэл залан сэхээр бэелүүлэгдэдэг. Манай партиин съезднүүдэй шиидхэбэринүүдээр, СССР-эй Конституцяар Советскэ Союзай гадаадын политикын эб найрамдалта шэнжэ гүнзэгыгөөр батадхагданхай.

Социалис интернационализмын гол ёһоной үндэһөөр аха дүү оронуудай жагсаалые али бүхы талаарнь бэхижүүлхэ гээшэ КПСС-эй ба Совет гүрэнэй гадаадын политическэ ажал ябуулгын нэрэ хүндэ ехэтэй шэглэл байгаа, мүнөөшье байһаар.

Политическэ харилсаа холбоогоо саашадань улам һайжаруулха гээшэ манай хани барисаанай ашаг үрэ болоно. Социалис хани нэгэдэлтэ оронуудые найдамтайгаар хамгаалгын хуяг болохо Варшаавска Договорой эмхи тэрэнэй шухала зэбсэгынь мүн. Экономическа Харилсан туһалалсалгын Соведэй гэшүүн-оронуудай экономическа хүсэн үргэжэ байһаар. Экономическа харилсаае тон шэнэ шатада гаргаха гээшэ мүнөө үедэ бэелүүлэгдэхэ ажал ябуулгымнай гол асуудал болоно. Ахa дүү социалис оронуудтай жагсаалаа бэхижүүлхэдээ, бүгэдэ ниитын эб найрамдалай хэрэгтэ ехэ хубитаяа оруулнабди.

Дэлхэй дээрэхи байдал орёо түгшүүрилтэй байһаар, заримдаа бүришье шахардуу шанга болоно гэжэ А. А. Громыко үгэеэ үргэлжэлүүлбэ. Империалис ээрхэг түримхэй хүсэнүүдэй балмад ябуулганууд шахардуу байдалые улам түгшүүрилтэй болгоно. Сэрэгэй-стратегическэ хүсэнэй тэнсүүрие США-гай аша туһада хубилгаха, дэлхэй дээрэ США-е зонхилхы байдалтай болгохо, хүсэндөө найдажа, өөһэдынгөө һанал бодолые бусадта баадхаха гэһэн зорилго мүнөөнэй американ захиргаан урдаа табина бшуу.

Американ ядерна шэнэ буу зэбсэгүүдые Баруун Европодо тараан тодхоһонһоо уламжалан, дайнай аюул улам үргэдэжэ байна. Ядерна буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые хизаарлаха, хороохо зорилготой Женевэдэхи хөөрэлдөөнүүдые эдэ ябуулганууд буруу һүргэһэн байгаа. Өөһэдынгөө арад түмэнэй буруушаажа байгаашье һаань, США, мүн американ «першингнүүд» болон далита ракетэнүүдые Европодо тараан тодхолгодо харгы нээһэн НАТО-гай талаар тэдэнэй союзнигууд үйлэ хэрэгүүдэй иимэ хүгжэлтын түлөө, тэдэнэй хойшолонгуудай түлөө харюусаха ёһотой. Өөһэдыгөө хамгаалха хүсые ёһотой хэмжээндэ байлгаха тухай Варшавска Договорто ородог манай союзнигуудтай хамта анхаралаа хандуулхыемнай оршон байдал баадхана. Советскэ Союз сэрэгэй булюу хүсэтэй болохые оролдоногүй. Бидэ иимэ юумэ түйлахые хүсэнэгүйбди. Гэбэшье сэрэгэй хүсэнүүдэй тэнсүүрие буруу һүргүүлхэгүйбди. Энээн тухайда манай орон болон тэрэнэй хүтэлбэрилэгшэд нэгэнтэ бэшэ мэдүүлһэн байгаа. Иимэ юумэ бэелүүлхэдээ, амгалан тайбан байдалые хангаха гэһэн совет хүнүүдэй гол захяае бэелүүлнэбди. Энэ хадаа манай партиин генеральна хараа шэглэл байгаа, мүнөөшье байһаар.

Уласхоорондын хэрэгүүдтэ һайн хубилалтануудые түйлажа болохо гээшэ гү? Бидэ нэгэл иимэ харюу үгэхэ байнабди: болохо. Дай хүсэжэ, жүрөөдэжэ байһан тиимэ арад дэлхэй дээрэ байхагүй. Арадууд амгалан байдал хүсэнэ, дайнай аюул хэзээдэшье һүжэрөөн дэбэргэгдэхэгүй юм гээд этигэн найдажа байхые тэдэнэр хүсэнэ. Советскэ Союзай ба бусад социалис оронуудай үүсхэлээр зохёогдоһон ядерна дайе буруушааха тухай декларациие, ядерна буу зэбсэгүүдые тэрэ хэмдэнь үлөөхэ ба замбуулинай дайдада буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые зайсуулан сараха тухай тогтоолнуудые ООН-до гүрэнүүдэй диилэнхи олонхид һайшааһан байгаа гэжэ һануулха шухала. Ямар политика оронуудай ба арадуудай аша туһада харюусанаб, ямарынь тэдэнэртэ зүрюу, дайсан харша байнаб гэһэн асуудалда энэмнай һайн харюу болоно бшуу.

Орёо түгшүүрилтэй байдалда ниитын ондо ондоо байгуулалтатай гүрэнүүд али алиндань таарамжатай үгээ ойлголсолгонуудые түйлаха аргатай байна. Мадридтахи уулзалгын амжалтатайгаар дүүрэлгые иигэжэл сэгнэнэбди, этигэл найдалые бэхижүүлгын хэмжээнүүдэй талаар Стокгольмын конференциин хүдэлмэриин хараа түсэбые иимээр харанабди.

Уласхоорондын политикын гол шэглэлнүүдээр Советскэ Союзай гаргаһан залан сэхэ удха шанартай үүсхэлнүүд тухайда үгэ хэлэгшэ саашадаа тогтоһон байна.

Американ мүнөөнэй захиргаан харата ябуулгануудаараа оршон байдалые улам муудхаагаа, түгшүүрилтэй болгоо гэжэ А. А. Громыко совет-американ харилсаанай ямар байдалтай байһые тодорхойлон тэмдэглэбэ. СССР-эй ба США-гай хоорондохи харилсаае һайжаруулха гээшэ ашатай туһатай байха юм гэжэ тусхай тушаалтадайшье мүнөө Вашингтондо хэлэхыень дуулажа болоно. Гэбэшье эдэ үгэнүүдтэ этигэл найдалтайгаар хандаха гээшэ хүшэр бэрхэшээлтэй. Иимэрхүү мэдүүлгэнүүдые ямар үнэгүйгөөр сэгнэдэг байһанаа США нэгэнтэ бэшэ элирхэйлээ. Һүүлшын мэдүүлгэнүүдэйнь хооһон худал үгэнүүд болохогүйень, һунгалтын урда тээхи билдагууша ябадал болохогүйень хүсэхэ байнабди.

США-гай ехэ һанаашалганууд тай, хараа түсэбүүдтэй байһан тухай тэдэнэй бодото ябуулгануудаар сэгнэхэ байһамнай элитэ.

Хэрбээ уласхоорондын хэрэгүүдтэ, Советскэ Союзтай харилсаа тогтоолгын асуудалнуудта улам һайн бодото хараа шэглэл баримталан бэелүүлхээр США-гай правительствын бэлэн байгаа гээшэ һаань, Вашингтоной зүгһөө бэелүүлэгдэжэ байһан социализмда эсэргүү «хэрээһэтэ лоотолго» нэн түрүүн усадхагдан зайсуулагдаха ёһотой. Гүрэнүүдэй ниитын аша туһа гүрэнүүд хоорондын харилсаанай үндэһэ һуурида табигдаха ёһотой. Бүхы арсалдаатай асуудалнууд, хёмороо зүришэлдөөнүүд имагтал эбэй ёһоор шиидхэгдэхэ зэргэтэй. Социальна ондо ондоо байгуулалтатай гүрэнүүдэй амгалан ёһоор зэргэ оршон һуулга Советскэ Союзай ба США-гай хоорондохи харилсаанай үндэһэ һуури болохо ёһотой бшуу.

Эб найрамдалые бэхижүүлхын тула ажаллаха газар нюдэ алдама үргэн ехэ байна. Уласхоорондын түгшүүрилые һулаpуулгада бодото ажал хэрэгээрээ туһалхаар, дэлхэй дээрэ этигэл найдалай оршон байдалые тогтоохоор бэлэн байһан бүхы гүрэнүүдтэй харилсаа холбоо тогтоохоор манай пүрэн бэлэн юм.

Коммунис партияа, тэрэнэй ленинскэ Централна Комитедые нягтаар тойрон жагсаһан совет хүнүүд СССР-эй Верховно Соведэй һунгалтые угтажа байна гэжэ А. А. Громыко үгынгөө түгэсхэлдэ хэлэбэ. Коммунис парти манай ороние Ленинэй зааһан замаар урагшань хүтэлнэ. Партида арад зоной аша туһаһаа ондоо аша туһа байхагүй. Совет хүнүүдэй аша туһа тухай, манай гүрэнэй һалбаран хүгжэлгэ тухай анхарал оролдолго хадаа тэрэнэй ажал ябуулгын удхань хододоо болодог байгаа, боложошье байһаар, саашадаашье болохо байна.

(ТАСС).

ҮНДЭР ЕХЭ ЭТИГЭЛ НАЙДАБАРИ

СССР-эй Верховно Соведэй депутадуудта кандидадуудтай уулзалганууд республика доторнай үргэлжэлһөөр

ХЭЖЭНГЭ

Районой Соёлой ордон соо хүн зон олоороо суглараба. Суглаанда районой бүхы предприятинууд болон ажахынуудай ажалай түрүүшүүл, ниитын эмхинүүдэй түлөөлэгшэд, партиин, ажалай, дайнай, ветеранууд хабаадаба Улаан-Үдын хүдөөгэй һунгуулиин 361-дэхи округһоо СССР-эй Верховно Соведэй Союзай Соведэй депутадта кандидадаар дэвжүүлэгдэһэн КПСС-эй Буряадай обкомой нэгэдэхи секретарь А. М. Беляков, Хориин һунгуулиин 524-дэхи округһоо СССР-эй Верховно Соведэй Национальностьнуудай Соведэй депутадта кандидат Хориин районой Анаагай совхозой ахалагша хонишон Д. Ж. Дондокова гэгшэдтэй уулзалгада зорюулагдаһан һунгалтын урда тээхи суглаан болобо.

КПСС-эй райкомой нэгэдэхи секретарь Л. Ц. Цыдыпов, оролто үгэ хэлэхэдээ, СССР-эй Верховно Соведэй һунгалтын политическэ ехэ удха шанар тухай, районой ажалшадай һунгалтын үдэртэ зорюулан абаһан уялгануудаа хэр зэргэ дүүргэжэ байһан тухай, мүн ажахынуудай түйлаһан амжалта, зорилгонууд дээрэ тогтоһон байна.

Кандидадай этигэмжэтэ нюур — Хэжэнгын дунда һургуулиин багша В. Ц. Шабаганова Анатолий Михайлович Беляковай ажаябадалай намтар тухай хөөрэжэ үгөөд, депутадта кандидадай түлөө һунгалтын үдэр дуугаа үгэхыень сугларагшадые уряалба. Мүн Дулма Жимбиевна Дондоковагаи этигэмжэтэ нюур — Хэжэнгын райгүйсэдкомой арадай гэгээрэлэй таһагые даагша В. Ц. Дашинимаев депутадта кандидадай ажабайдалай намтар, тухай сугларагшадта хөөрэжэ үгэбэ.

Һүүлээрнь «50 лет Октября» совхозой директор В. Ц. Дубшанов, Хэжэнгын совхозой механизатор, ажалай ба дайнай ветеран М. И. Антонов, Загаһатын совхозой ахалагша хонишон, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй депутат Ц-Х. Ц Дамшаева, Могсохоной совхозой тэжээл үйлэдбэриидэг цехые даагша Б. Р. Санжимитыпов, районой түбэй больницын врач А. И. Цыренова, Новокижингинск поселогой түлөөлэгшэ О Б. Силаков, Ушхайтын совхозой парткомой секретарь Д. Ц. Бурхиев, Худанай леспромхозой модо шэрэдэг автомашинын жолоошон С. И. Трофимов, Чисаанын совхозой һаалишан Х. Ц. Буянтуева гэгшэд үгэ хэлэжэ, депутадуудта кандидадуудта олон захяануудые үгэһэн байна.

Түгэсхэлдэнь үгэ хэлэһэн СССР-эй Верховно Соведэй депутадуудта кандидадууд А. М. Беляков, Д. Ж. Дондокова эдэнэртэ үзүүлһэн үндэр этигэл найдабарида үнэн сэхэ ажалаараа харюулхабди гэжэ найдуулба.

А. ЧИМИТОВ.

БАУНТ

Баунтын районой түб Багдарин тосхоной Соёлой байшан соо БАМ-ай барилгашад, геологическа отрядуудай хүдэлмэришэд, оро үсхэбэрилэгшэд, алба хаагшад —ажалша коллективүүдэи түлөөлэгшэд олоороо суглараба. Тэдэнэр Улаан-Үдын хүдөөгэй һунгуулиин 361-дэхи округһоо СССР-эй Верховно Соведэй Союзай Соведэй депутадта кандидат, КПСС-эй обкомой нэгэдэхи секретарь А. М. Беляковтой, Хориин һунгуулиин 524-дэхи округһоо СССР-эй Верховно Соведэй Национальностьнуудай Соведэй депутадта кандидат Д. Ж. Дондоковатай уулзаба.

КПСС-эй Баунтын райкомой нэгэдэхи секретарь В. Д. Раднаев тус суглаа нээжэ, СССР-эй Верховно Соведэй болохоёо байһан һунгалта тухай хуряангыгаар хөөрөө.

Улаан-Үдын хүдөөгэй 361-дэхи округһоо депутадта кандидат А. М. Беляковой этигэмжэтэ нюур — Ципиканай уурхайн парткомой секретарь О. Д. Ямпилов, Хориин һунгуулиин 524-дэхи округһоо СССР-эй Верховно Соведэй депутадта кандидат Д. Ж. Дондоковагай этигэмжэтэ нюур — районой больницын врач Н. В. Чуракова гэгшэд депутадуудта кандидадуудай ажалай намтар тухай дэлгэрэнгыгээр хөөрэжэ үгөөд, һунгалтын үдэр бултадаа эдэбхитэйгээр дуугаа үгэхыень уряалаа.

Һунгагшад — Монгойн совхозой директор Ф. Н. Башкуев, ажалай ветеран П. А. Карейов, БАМ-ай «Комсомолец Бурятии» гэжэ отрядай командир Л. Л. Бороев, Багдаринай дунда һургуулиин директор Л. А. Макеева болон бусад үгэ хэлэжэ, захяануудые үгэһэн байна.

Багдаринда, Монгойдо дунда һургуулинуудай байшан бариха Багдарин — Шэтэ гэһэн аьиалини нээхэ тухай захяануудые һунгагшад үгэбэ.

Нүхэд А. М. Беляков, Д-Ж. Дондокова гэгшэд һунгагшадай этигэл найдабарие харюулхабди, арад зонойнгоо аша туһада бүхы хүсэ шадалаа зорюулхабди гэжэ мэдүүлээ.

Манай корр.

ХОРИ

Районой Соёлой ордон соо хүн зон олоороо сугларанхай. Тэдэнэр Улаан-Үдын хүдөөгэй һунгуулиин 361-дэхи округһоо СССР-эй Верховно Соведэй депутадта кандидат КПСС-эй Буряадай обкомой нэгэдэхи секретарь А. М. Беляков Хориин һунгуулиин 524-дэхи округһоо СССР-эй Верховно Соведэй Национальностьнуудай Соведэй депутадта кандидат Анаагай совхозой ахалагша хонишон Д. Ж. Дондокова хоёртой уулзахаяа ерээ бшуу.

Тус суглаае партиин Хориин райкомой нэгэдэхи секретарь П. В. Бахаев нээжэ, СССР-эй Верховно Соведэй һунгалтын политическэ удха шанар тухай, мүн районой ажалшадай һунгалтын үдэрые ажалай шэнэ амжалтануудаар угтахаар тэмсэжэ байһан тухай хөөрэбэ. Депутадта кандидат А. М. Беляковой этигэмжэтэ нюур — Дээдэ-Тайлсын совхозой директор П. О. Никитин тэрэнэй ажалай намтар сугларагшадта хөөрэжэ үгөө. Удаань депутадта кандидат Д. Ж. Дондоковагай этигэмжэтэ нюур— Онинноборскын дунда һургуулиин багша Д. Ц. Ширапов суута хонишоной ажалай намтар, габьяа тухай мүн лэ хөөрэбэ.

Үдын совхозой ахалагша хонишон Б. Х. Цыбиков, дайнай ба ажалай ветеран А. И. Козлов, районой хэлхеэ холбооной узелай начальнигай орлогшо В. И. Разуваева, Хурбын леспромхозой директор Н. Н. Герасименко, Хориин нэгэдэхи дунда һургуулиин директор Т. Г. Бальчинова болон бусад үгэ хэлэжэ, һунгагшадай зүгһөө депутадуудта кандидадуудта захяа үгэһэн байна.

СССР-эй Верховно Соведэй депутадуудта кандидадууд А. М. Беляков, Д. Ж. Дондокова гэгшэд һунгагшадай үзүүлһэн этигэл найдабари харюулхабди гэжэ найдуулба.

Г БАДМАЕВ.

ХЯАГТА

Хяагтын һунгуулиин 523-дахи округһоо СССР-эй Верховно Соведэй Национальностьнуудай Соведэй депутадта кандидат, Ленинэй орденто Забайкальска сэрэгэй округой сэрэгүүдые командалагша, генерал-полковник Станислав Иванович Постниковтой уулзалга Хяагта хотын Соёлой ордондо болобо. Тус округой һунгагшад депутадта кандидадтаяа уулзахаяа 750 һууритай ордон соогоо багтажа ядатараа сугларһан байна.

КПСС-эй Хяагтын райкомой нэгэдэхи секретарь К. Д. Лубсандоржиев һунгагшадай суглаае нээхэ зуураа оролто үгэ хэлээд, депутадта кандидат С. И. Постниковой этигэмжэтэ нюур — Хяагтын ээрэлгэ нэхэлгын фабрикын ахамад инженер В. Н. Новосадта үгэ үгэбэ. Тэрэнь сугларагшадые депутадта кандидадай ажалай намтартай танилсуулаад, мартын 4-дэ болохо һунгалтын үдэр тэрэнэй түлөө нэгэн һаналтайгаар дуугаа үгэхыень уряалба.

Һүүлээрнь үгэ абаһан һунгагшад Наушки станциин электровозой машинист В. А. Ошурков, районой түбэй больницын ахамад врач В. К. Альков, Хүдэриин совхозой парткомой секретарь А. Н. Очиртаров, арадай депутадуудай Хяагтын городской Соведэй түрүүлэгшэ С. П. Климов гэгшэд КПСС-эй ЦК-гай ээлжээтэбэшэ Пленумэй шиидхэбэринүүдые һайшаан дэмжэжэ байһан тухайгаа, урдахи һунгалтаһаа хойшо болоһон социальна хубилалтанууд тушаа тогтохо зуураа, депутадта кандидадтаа захяануудые хэлээ. Хяагта хотодо котельни барихада Сэлэнгэһээ уһа татаха түхеэрэлгэ дүүргэхэдэ, Хүдэри-Сомондо шэнэ һургуули, больница барилгада, Наушки станциин поселогой үйлсэнүүдые асфальтаар хушаха, байрын гэрнүүдые бариха хэрэгтэ нүлөөлхэ, туһаламжа үзүүлхэ гэхэ мэтэ захяануудые һунгагшад хэлэбэ.

СССР-эй Верховно Соведэй депутадта кандидат Станислав Иванович Постников һүүлдэнь үгэ хэлэхэдээ, бүхы этигэл найдабариетнай харюулхын, захяануудыетнай дүүргэхын түлөө шадалаараа оролдохоб гэжэ сугларагшадые найдуулаа.

Хяагтын һунгуулиин 523-дахи округой һунгагшадай суглаанда Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. С. Семенов, партиин обкомой таһагые даагша И. М. Пытин гэгшэд хабаадаһан байна.

Суглаанай түгэсхэлдэ Забайкальска сэрэгэй округой дуу, хатарай ансамбль концерт харуулаа.

Д. ЦЫДЫПОВ,
партиин Хяагтын райкомой таһагые даагша.

УЛААН-ҮДЫН РАЙОН

Улаан-Үдын район. Загарайн 521-дэхи округһоо СССР-эй Верховно Соведэй депутадта кандидат —Улаан-Үдын районой «Маяк» колхозой ахамад зоотехник Анна Алексеевна Денисоватай уулзахала, «Заветы Ильича» совхозой Соёлой байшан соо һунгагшад олоороо суглараба. Оронгын совхозой, «Восьмое марта» колхозой коллективүүдэй түлөөлэгшэд тус уулзалгада мүн лэ ерэһэн байгаа.

СССР-эй Верховно Соведэй депутадта кандидадай этигэмжэтэ нюур—«Заветы Ильича» совхозой ахамад инженер С. А. Данилов үгэ хэлэхэдээ, А. А. Денисовагай ажалай намтар тухай дэлгэрэнгыгээр хөөрэжэ үгэбэ.

Уулзалга дээрэ Оронгын совхозой түрүү хонишон П-Д. Ц. Доржиев, «Заветы Ильича» совхозой һаалишан М. Д. Пурбуева, «Восьмое марта» колхозой комсомолой комитедэй секретарь А. И. Новиков, Гильбэрын дунда һургуулиин директор Я. Д. Имыкшенова, «Заветы Ильича» совхозой директор П. Б. Банзаров болон бусад үгэ хэлэжэ, засагай дээдын зургаанай депутадта кандидадта захяануудые үгэһэн байна.

«Заветы Ильича» совхозой һүнэй комплексые бариха, һаалиин фермэнүүдэй хүдэлмэрие оньһожоруулха, Оронгодо соёлой шэнэ байшан бариха гэхэ мэтэшэлэн захяануудые, заабаринуудые тэдэнэр үгэбэ. Манай корр.

ЮУСАЛГАТАЙ
АҺА

АЙ ХҮДЭЛМЭРИ ҮРГЭЛЖЭЛҺӨӨР

Һунгалтаһаа һунгалта хүрэтэр

АЖАБАЙДАЛНАЙ УЛАМ ҺАЙЖАРНА

1984 оной мартын 4-дэ бидэ бүхэдөө Конституцяар үгтэһэн өөрынгөө шухалын шухала эрхэ бэелүүлхэ, СССР-эй Верховно Соведэй депутадуудые һунгаха үндэр ехэ уялгаяа дүүргэхэ байнабди.

Гүрэнэй засагай дээдын зургаанай урдахи һунгалтаһаа хойшо табан жэл үнгэрбэ. Эдэ жэлнүүдтэ манай Улаан-Үдын Октябрьска районой ажалшад партиин XXVI съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө бүхы хүсэ шадалаа элсүүлээ. Үнгэрһэн табан жэлэй туршада районоймнай экономическа хүсэ шадал ургаһан, ажалшадай һуудал байдал нилээд һайжарһан, бүри үнэр баян болоһон байха юм.

Мүнөө үедэ Октябрьска район — Буряадаймнай түбэй нилээд томо, ажахын олон һалбаритай район болонхой. Һүүлэй үедэ манай райондо ажахын, социально-соёлой ехэ барилганууд түргэнөөр хэгдэнэ. Тиихэдэ жэл ошохо бүри районд омнай хүн зон олошорно. Жэшээлхэдэ, үнгэрһэн табан жэл соо 30 мянган хүн нэмээ гэхэ гү, али мүнөө район доторнай бүхыдөө 150 мянган хүн ажаһууна.

Районоймнай арадай ажахы өөрын онсо шэнжэтэй юм. Эдеэ хоолой, хүнгэн промышленностиин һалбаринуудһаа гадна барилгын, барилга-заһабарилгын томо эмхинүүд, хэлхеэ холбоо-ной, транспортын, барилгын хэрэгсэлнүүдые бүтээдэг предприятинууд олон. Республика соо үйлэдбэрилэгдэдэг бүхы нооһон бүдэй 100 процентые, трикотаж хубсаһанай 67 процентые, кондитерскэ зүйлэй 62 процентые манай район бүтээн гаргана. Район доторнай бүхыдөө 550 зүйлэй промышленна продукци бүтээн гаргагдана гэхэ гү, али тэрэнэй хэмжээн жэл соо 680 миллион түхэригтэ хүрэбэ.

Арадай ажахые саашадань хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ талаар районоймнай ажалшад ехэ амжалтануудые түйлана. Эрдэм-техникын дэбжэлтые түргэдхэжэ, үйлэдбэриин нөөсэ арга боломжонуудые ашаг үрэ ехэтэйгээр хэрэглэжэ, социалис мүрысөө зүбөөр эмхидхэһэнэй ашаар энэ табан жэлэй үнгэрһэн гурбан жэлэй туршада промышленна предприятинуудай үйлэдбэриин фонд 12,1 процент ургаа, үйлэдбэриин хэмжээн 17 процентээр дээшэлээ. Жэлэй түсэбһөө гадуур 15 миллион түхэригэй продукци үйлэдбэрилэгдэжэ худалдагдаа.

Эдэ бүхы амжалтануудаймнай эхин гэхэдэ, алдар габьяата хүнүүд байна бшуу. Тэдэнэй ажал хэрэгүүдээр бүхы районмнай омогорхожо байдаг. Жэшээлхэдэ, Буряадай мебельно-модо болбосоруулгын комбинадай доодо складай оператор, СССР-эй Гүрэнэй шангай лауреат Ф. К. Кручинина, Ажалай Алдар Солын III шатын орденто, бүд нэхэгшэ В. В. Федосеева, СССР-эй Верховно Соведэй депутат, КПСС-эй XXV съездын делегат, Октябриин Революциин болон Ажалай Улаан Тугай орденуудай кавалер штукатур-шэрдэгшэдэй бригадир Л. Н. Кузнецова, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй депутат, Октябриин Революциин болон Ажалай Улаан Тугай орденуудта хүртэһэн барилга-хабсаралгын долоодохи управлениин комплексно бригадын бригадир В. К. Рубцов, арадай депутадуудай Улаан-Үдын городской Соведэй депутат, мяханай комбинадай хүдэлмэришэн С. Г. Архипов гэгшэд үнэн сэхэ, бүтээсэ ехэтэй ажалаараа олоной дунда алдаршанхай.

Районой арадай ажахын гол һалбаринуудай нэгэн гэхэдэ, капитальна барилга болоно. Элдэб шэнэ предприяти, социальна болон соёлой барилганууд болон гэр байранууд түргэнөөр баригдана. Жэшээнь, трикотаж гадар хубсаһанай фабрика, һүнэй комбинат, овощ хадагалха бааза, тамаралгын бассейн, 1176 һурагшадай һургуули, 860 хүүгэдэй байха сад-яслинууд, 700 хүнэй һууритай столово, шүдэ эмшэлхэ поликлиникэ, 300 мянган дүрбэлжэн метр болбосон түхэлтэй гэр байра баригдаа. Тиихэдэ 7,6 километр утатай трамвайн харгы болзорһоо жэл урид ашаглалгада тушаагдаа. Иигэжэ холын шэнэ кварталнуудай хүн зон городой түбтэй найдамтай холбоотой болоо.

Тэрэшэлэн социальна хүгжэлтын, районоо болбосон түхэлтэй болгохо талаар ехэ хүдэлмэри ябуулагдажа байдаг. Хэдэн магазинууд, хүн зоной хэрэглэмжэ хангаха пунктнууд нээгдэһэн, мянга гаран метр харгы асфальтаар хушагдаһан байха юм. Үйлсэ гудамжануудынай болбосон түхэлтэй болоо. И. В. Бабушкинай хүшөө һэльбэн шэнэлэлгэ, «Дружба» кинотеатрай урда БАМ-ай барилгашадта зорюулагдаһан хүшөө районоймнай гол үйлсые бүришье гоё һайхан болгоо.

Районой хүн зоной һуудал байдал саашадань һайжаруулха талаар хэмжээ ябуулганууд хэгдээ ааб даа. Хүнүүд эд бараа ехээр худалдажа абадаг болоо. Эд бараанай эрьесэ 10 процентээр ургаа, мүн хүн зоной ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалга 12 процентээр дээшэлээ. Тиихэдэ арадай ажахын гол һалбаринуудай хүдэлмэришэдэй һарын дунда зээргын салин 179,7 түхэригтэ хүрэбэ.

Хүн зоной элүүрые хамгаалга жэл ошохо бүри һайжарна. Район доторнай медицинскэ 14 эмхи зургаан тоологдоно. Томо предприятинуудта эмшэлгын 24 пунктнууд эмхидхэгдэнхэй. Эмшэлэлгын эдэ эмхи зургаануудта дүй дүршэлтэй хүнүүд хүдэлдэг. Тэдэнэй тоодо РСФСР-эй болон Буряадай АССР-эй габьяата врачнар А. Д. Абашеева, Р. И. Толстихина, А. И. Жалсараев, С. С. Бороноев болон бусад ороно.

Район доторой юрэнхы һуралсалай 26 һургуули, ой модоной, эдеэ хоолой, хүнгэн промышленностиин болон бусадшье 30 гаран мэргэжэлээр хүдэлмэришэдые бэлдэдэг училищинууд бии. Һүүлэй жэлнүүдтэ эдэ училищинуудые 6670 хүбүүд, басагад дүүргэжэ гараа. Тиихэдэ 8168 хүн техникумүүдые дүүргэжэ, дунда шатын мэргэжэлтэд болоһон байна.

Һургуулида ороогүй хүүгэдые хүмүүжүүлхэ, тэдэниие һургуулида орохоор бэлдэхэ хэрэг мүн лэ үргэдхэгдэһэн байна. Эндэхи 25-дахи һургуулида хүүгэдые зургаан наһатайһаань һургаха талаар туршалганууд хэгдэжэ байнхай.

Зүүн Сибириин гүрэнэй соёлой институт һүүлэй гурбан жэлэй туршада бүхыдөө 2133 хүн дүүргэжэ гараад, муу бэшээр ажаллажа байнхай.

Манай районд о эрдэмэй гуламта болохо — СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин Буряадай филиал бии. Эндэ эрдэмэй 18 доктор, 175 кандидат ажаллажа, хими, геологи, экономико, физикэ, биологи болон ниитын эрдэмүүдээр ехэ шэнжэлгэнүүдые хэжэ байдаг. Мүн баһа медицинын асуудалнуудаар богон математикаар шэнжэлгын хүдэлмэри ябуулагдана. Һүүлшын гурбан жэлэй туршада филиалай лабораторинуудта шухала, аша үрэ ехэтэй дүнгүүд туйлагдаа. Шэнэ юумэ үхеэлэн зохёогдожо, 36 авторскэ үнэмшэлгэ үгтөө. Тэдэнэй олонхинь үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдээ. Тэрэшэлэн түбэй, Сибириин болон нютагай хэблэлдэ 126 монографи болон суглуулбаринууд хэблэгдэжэ гараа. Филиалай хүдэлмэрилэгшэдэй арадай ажахыда нэбтэрүүлһэн шэнжэлгэнүүд 9,4 миллион түхэригэй экономическа ашаг үрэ үгэһэн байха юм.

Районой экономико болон соёлой улам хүгжэхэ, ажалшадай ажабайдалай һайжарха хэрэгтэ районно болон городской Соведэй депутадуудай оруулһан хубита тон ехэ. Һунгагшадай захяа дүүргэхэ хэрэгтэ харюусалгатайгаар, анхаралтайгаар хандадаг депутадууд олон. Жэшээлхэдэ, энэ табан жэлдэ депутадуудай туһаламжаар мяханай комбинадай хүдэлмэришэдтэ болбосон түхэлтэй хоёр гэр, механико-технологическа техникумэй общежити, түргөөр ябаха автомобильна харгы баригдаһан, дулаа ябуулха сорго шэнэлэгдэһэн байна.

СССР-эй Верховно Соведэй һунгалтада бэлэдхэл ороноймнай ажабайдалда шухала шата болоно бшуу. Империалис гүрэнүүдэй гэмээр уласхоорондын байдалай улам шахардуу болоһон мүнөө үедэ Совет арад Коммунис парти, тэрэнэй Центральна Комитедые тойрон бүри нягтаар жаг-

---

ТҮРҮҮ ҺААЛИШАДАЙ ДҮЙ ДҮРШЭЛ

ШЭЛЭҺЭН АЖАЛДАА АМЖАЛТАТАЙ

Тэрэ үглөөгүүр Александр үнөөхил хэмдээ бодоод, сайгаа шанажа ууһаар лэ, ажал тээшээ яаралтай алхалба. Үглөөнэй шэмэрүүн хүйтэн агаарта гараад ябахадань элдэб бодолнууд залуу хүбүүнэй толгойдо орожо ерэнэ. Тэрэнэй хүдэлдэг һүнэй фермын гэрһээнь тиимэшье холо бэшэшье һаань, Александр шадаал һаа эртэлжэ, хамагһаа урид ажалдаа ошохо гэжэ оролдодог. Тиигээд энээхэн таба-зургаан минутын туршада гансаараа ябахадаа, мүнөөдэр хэхэ хүдэлмэри тухайгаа бодомжолно.

Фермэдээ ерэһээр лэ үдэр бүхэндэ хэдэг ажалаа нэгэ захаһаань хэжэ ородог юм. Түрүүшын ээлжээндэ малай эдихэ тэжээлынь хобто хобоо соонь адхана, хэбтэһэн үнеэдээ бодхоожо, дорохи шэхыень транспортёрой ябадаг хобоо руунь этэнэ. Тиигээд үнеэдээ һааха хүнэг, хүхүүр, шүүхэ марли лавсантай бүдөө бэлдэжэ дүүргэбэ. Удаань үнеэдээ һаажа захалхынгаа урда тээнь, тэрэ хүхэ дэлэнгыень бүлеэн уһаар угаагаад, сэбэр аршуулаар хуурай болоторнь аршаха юм. Һүүлээрнь хоёр-гурбан минутын туршада дэлэнгыень хоёр гараараа эльбэн нидхэрнэ, тиигээд түрүүшын һаамыень нэгэ хэды шобтороод, һүеэ һаажа эхилбэ.

Хайшан гээл һаа, үнеэдһээ һү ехээр һаахамни ааб, яажа түсэб, уялгаяа үлүүлэн дүүргэхэмниб гэжэ һаалишан хүбүүнэй жэлэй дүрбэн сагта сэдьхэжэ, оролдожо ябадагынь гайхалгүй ааб даа. Ямаршье хүн даaһан ажалдаа үнэн зүрхэнһөө оролдожо, арюун һэшхэлээрээ хандахадаал амжалта заатагүй туйлана ха юм.

...Хоёр жэлэй саада тээ Ивалгын туршалга-үйлэдбэриин ажахын гурбадахи һүнэй фермэдэ суута һаалишан Бимба Ринчиновна Гомбоевагай Саша хүбүүн эжынгээ орондо бүлэг үнеэдыень даажа абаба гэһэн һураг суу тараа бэлэй.

Харин нёдондоной дүнгөөр тэрэ гурбан мянгатанай зэргэдэ гараа гэжэ дуулахадаа, би ехэтэ баясаа һэм. Юуб гэхэдэ, Александрай эхыень һайн мэдэхэ, таниха байгаа бшууб. Иимэ богонихон болзорто Бимба Ринчиновнагай хүбүүнэй нигэжэ түрүүшүүлэй зэргэдэ гараһандань тиихэдэ ехээр гайхаашьегүй бэлэйб.

Александр бага балшар наһанһаа хойшо эжынгээ хажууда үндыгөө, хэһэн ажалдань шадаха соогоо туһалдаг байгаа. Бүри томохон болоходоо, эжынгээ орондо ошожо, арбан долоон үнеэдыень һаадаг һэн.

«Сашамнай һаалишан болохо хүн даа. Үнеэдэй хүхэ дэлэнгыень ехэл дүрэтэйгөөр, шадабаритайгаар шобторхыень һаалишад харахадаа, энэшни эжыгээ халаха хүбүүн ха» гэжэ Бимба Ринчиновнатай хүдэлдэг нүхэдынь тэрэ үедэ хэлсэдэг байгаа юм.

Он жэлнүүд һубарилдан ошоо. Залуу хүбүүнэй бага наһан бороогой һүүлээрхи үүлэн мэтээр дэгдэн үнгэрөө һааб даа. Харин Саша Улаан-Үдын нэгэдэхи интернат-һургуулиин наймадахи классые амжалтатай дүүргээд байхадаа, эхынгээ зүргөөр ошохоб гэжэ оройдоошье һанаагүй. Түрүүшын үедэ ажахыдаа элдэбын ажалда ябаа. жолоошоной мэргэжэл шудалжа, элдэб автомашина жолоодоо. Һүүлээрнь Улаан-Үдэдэ мүнгэшэ дархашанаар хүдэлөө. Эгээл энэ үедэ, Бимба Ринчиновна, ехээр үбшэлөөд байхадаа, өөрынгөө орондо хэниие табиха тухайгаа удаан бодомжолоо ёһотой. Александр хүбүүниинь, Люда бэринь тиихэдэ городһоо айлшаар ерэһэн байгаа. Тэрэ үдэшэлэн эдэнэрэй хоорондо ехэл удаан хөөрэлдөөн болоо бэлэй.

...Тиигэжэ Александр 1982 оной намар эжынгээ харууһалжа байһан үнеэдые даажа абаһан түүхэтэй. Энэ сагһаа хойшо залуу һаалишан ехэ һүнэй тэмсэлдэ хам оролсоо. Иигэжэ тэрэнэй һүүлэй һүүлдэ шэлэһэн замынь эхилээ.

— Түрүүшын үедэ гайтайл һэн даа. Өөрөө хорёод үнеэдые бэе дээрээ даажа абаад байхадашни хүндэхэн лэ байгаа. Бүхы ажалаа бар хүсөөрөө хэхэш. Эжымни яажа хүдэлдэг байгааб гэжэ һанахадаа, арбан шүдөө таһа зуугаад, ажаллахаш. Хүндэ хүшэр сагта эжымни ерэжэ хамһалсаха, зүбшэл заабари үгэхэ. Юрэдөөл, тиигэжэ эхин дабаагаа һайнаар дабажа гараа һэмби, — гэжэ Александр мүнөө эжыдээ баяр баясхалан хүргэн, хөөрэжэ байгаа һэн.

Залуу хүбүүн эгээл түрүүлэн жэлэй дүүрэтэр үлэһэн гурбан һара соо эжынгээ туйлаһан амжалтануудыень, үрэ дүнгүүдыень доошолуулхагүй гэжэ нилээд оролдоо. Хэдышье ехэ оролдолго гаргаашье һаань, тэрэ «гурбан мянгатанай» зэргэдэ орожо шадаагүй һэн. Тиихэдэ жэлэй дүнгөөр үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 2952 килограмм һүн абтаа бэлэй. Энэ туйлаһан үрэ дүнгөөрөө Александр бага голхороншье алдаа. Тиигэжэ һаалишан хүбүүн нёдондо ехэ

һүнэй түлөө үсэд шангаар ажаллаха гэжэ шиидээ һэн. Жэлэй эхинһээ хойшо үнеэдээ эдеэлүүлхэ, һааха, тэдэнээ шэргээхэ, залуу гунжадые тугаллалгадань бэлдэхэ, һүүлдэнь тэрэнээ зүбөөр һааха, бүхы ажалаа ёһотой гурим соонь, наринаар сахиха гэжэ оролдодог байба.

— Сагаан эдеэ элбэг дэлбэгээр абахын тула түхэреэн жэлэй туршада хүдэлхэ ёһотой. Хэрбээ нэгэ үдэр үнеэдые һаангүй орхибол, үгышье һаа үглөөдэрынь нэгэ литр һү дутуу шобторбол, һүүлэйнь һүүлдэ хэдэн арбаад центнер һүн алдагдаха байна ха юм. Ушар тиимэһээ би шадаал һаа, хүхэ дэлэндэнь нэгэшье грамм һү үлөөхэгүй гэжэ оролдогшоб. Тэрэнэйнь хажуугаар үнеэдээ нэгэ сагта һааха гээшэ нилээд ехэ удха шанартай. Манай һаалишад үнеэдээ үдэртэ 3 дахин һаадаг юм. Энэ гуримаар үбэл, зунгүй хүдэлэгшэбди. Шэнэ түрэһэн гунжадые дүрбэ-таба дахин һаагшаб. Иигэжэ эдэниие даахаажа һаахадамни, гунжадни һүүлэй һүүлдэ һайн, һүтэй үнеэд болодог. Энэ талаар яһала дүршэлтэй болонхойб, — гэжэ Саша бидэнэртэ ажал хэрэг тухайгаа хөөрэнэ.

Түбхын түрүүн гунжадые һайн үнеэд болгохын тула, тугаллахаһаань урид һайса һаажа һургаха. эдэнэй хүхэ дэлэнгыень нидхэрхэ, эльбэхэ, үдэртэ оло дахин һааха эрилтэ табигдана. Тиигэжэ гунжадые һайса бэлдээгүй һаа, һүүлдэнь тэдэнһээ мүртэй һү абахагүй ха юмши. Энээн тушаа нүхэр Гомбоев иигэжэ хэлээ һэн:

— Би өөрөө үнеэдээ эжынгээ заабарлаар саг соонь зүбөөр шэргээдэгби, тугаллаха болоһоноо амяарнь харууһалдагби. Эдэ малдаа, зоотехническэ заабариин ёһоор, рационһоонь талха таряанай зүйлыень бага болгодог, гол түлэо шэмэтэй һайхан үбһэ үгэхые оролдодог гээшэб. Иигэжэл харууһалхада, малай ашаг шэмэнь дээшэлнэ бшуу.

Залуу һаалишан малай тэжээлдэ онсо анхарал хандуулдаг байна. Нэн түрүүн сагаан эдеэ элбэг дэлбэгээр абахын тула байһан тэжээлээ хододоо шанаржуулаад, буйлуулаад, малда үгэхэ хэрэгтэй. Эндэхи һаалишан бүхэндэ 200—400 литрэй боошхонууд үгтэнхэй. Тэрээн соогоо тэдэнэр хэршэгдэһэн һоломо талха таряанай зүйлтэй холёод, халуун уһанда дэбтээжэ үгэнэ.

— Бүхы юумэнэйнгээ эмхи гуримтай, ажалайнгаа бүтэмжэтэй байхада, хүнүүдшье хүдэлмэридөө ходо урма баяртай ябадаг ха юм. Гансаараа өөрынгөө урдахиие хараад лэ ябаа һаа, холо ошохогүйш. Ушар иимэһээ аха нүхэдэйнгөө ашаар нёдондо үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 3567 килограмм һү һаажа, һанаһандаа хүрөөб, һарбайһанаа абааб. Энэ амжалтаяа эжынгээ хүсөөр туйлааб гэжэ хэлэхэ дүүрэн эрхэтэйб. Түрэһэн эхынгээ хажууда муугаар ажаллахань эшхэбтэр ха юм. Саашадаа бүри һайнаар хүдэлхэ арга боломжотоймни эндэһээ элирнэ бэшэ гү?

Иигэжэ тэрэнэй үнэн зүрхэнһөө досоогоо бодожо ябаһанаа хэлэхэнь буруушье бэшэ. Юуб гэхэдэ, энэшье жэлдэ бүри ехэ амжалта туйлаха дүүрэн арга боломжотой. Александр Бабасановичэ үнгэрһэн һарын дүнгөөр дахинаа коллектив дотороо түрүүлжэ гараа. Саашадаа малаа зүбөөр харууһалжа, тэжээлээ зүбөөр буйлуулжа, ажалай гуримые наринаар сахилад ажаллабал, «дүрбэн мянгатанай» хилые тэрэнэй дабажа гараха байһандань батаар найдамаар. Мүнөө тэрэнэй туйлаһан амжалтыень харахадаа, шэлэһэн ажалдаа амжалтатай ябана гэжэ ойлгоо һэм.

Д. ДОНДОКОВ.

Улаан-Үдын район.

СЭЛЭНГЫНХИДЭЙ Ж...

МАЛШАДАЙМНАЙ ҮҮСХЭЛ

Өөрөө эрхим һайнаар хүдэлхэһөө гадна, хамтын хэрэгэй түлөө ходо һанаа сэдьхэлээ хандуулжа, нүхэдөө урагшань татаха гэжэ оролдон ябадаг түрүү хүнүүд коллектив бүхэндэ байдаг. Тэдэнэй һайн һайхан үльгэр жэшээ хамтын ажалай үрэ дүнгүүдтэ тон ехэ үүргэ, нүлөө үзүүлдэг гээшэ.

Манай совхозой Корсаковай нэгэдэхи, хоёрдохи һү һаалиин фермэнүүдые депутадуудай, коммунистнуудай — ёһотойл түрүү хүнүүдэй коллективүүд гэжэ дэмы нэрлэдэггүй. Эндэмнай Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй депутат Т. Ц. Тынтуева, Кабанскын районой Соведэй депутат Н. В. Нагуслаева, Байгал-Худариин сомоной Соведэй депутат С. А. Албатаева гэгшэд хүдэлнэ бшуу. Хоёр фермын һаалишад, малшадай гурбанайнь нэгэ хуби коммунистнууд юм.

Дээрэ дурсагдаһан коммунистнууд, депутадууд өөһэдынгөө үнэн шударгы ажалаараа, эрхим үрэ дүнгүүдээрээ нүхэдтөө ёһотойл жэшээ харуулжа, коллективүүдээ урагшань татажа ябадаг хүнүүд гэжэ үшөө дахин дабтан хэлэхээр байна. КПСС-эй обкомой болон совхозойнгоо парткомой гэшүүн, хоёрдохи фермын һаалишан Светлана Александровна Албатаевае абаад үзэе. Энэмнай үбэл, зуншье ехэ һүнэй түлөө мүрысөөе толгойлжо ябадаг, шэнэ, түрүү юумые ходо үүсхэн эхилдэг хүнүүдэй нэгэн болоно. Арбан нэгэдэхи табан жэлэй гурбан жэлэйнь түсэбые тэрэ болзорһоонь урид дүүргээд, даабаряа 111 центнерээр үлүүлээ. Үнгэрһэн жэлдэ үнеэн бүриһөө 2500 гаран килограмм һү һаанхай.

Сэлэнгын районойхидой үүсхэлые коллективтээ эгээн түрүүлэн дэмжэжэ, үбэлжэлгын үедэ үнеэн бүриһөө 1200 килограммһаа бага бэшэ һү һаахаб гэһэн уялга абаад, бэшэ нүхэдөө мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр оролсохыень уряалаа һэн. Тэрэниинь дэмжэжэ, фермын һаалишад Е. Н. Манзарова, Е. С. Отхонова, К. А. Нагуслаева, мүн комсомол басаган М. Н. Балданова гэгшэд баһал түрүү нүхэрэйнгөө жэшээгээр хүдэлхэ гэжэ шиидээ.

Бүхы дээрээ Корсаковай хоёрдохи фермын (даагшань Е. М. Мосорова) найман һаалишадай олонхинь һү һааха табан жэлэй гурбан жэлэйнгээ түсэбые болзорһоонь урид дүүргэһэн юм. Хамтадань 10 мянган центнер һү һааха, 6,1 мянган центнерыень гүрэндэ худалдаха байһан һаа, эндэхид 11,2 мянган центнер һү абаад, тэрэнэйнгээ 8 мянган центнерыень бэлэдхэлэй пунктда оруулаа.

Ажахынгаа олонхи фермэнүүдэй, илангаяа түрүүшүүлэйнгээ шэн зоригтойгоор хүдэлһэнэйнь ашаар совхоз гүрэндэ сагаан эдеэ худалдаха энэ жэлэй түсэбые бүри ноябриин 6-да дүүргээд байгаа. Даабариһаа гадуур 600 шахуу центнер һүн тушаагдаа гэхэ гү, али хамта 16,5 мянга үлүүтэй центнер сагаан эдеэн тоһоной заводто оруулагдаа. Шэнэ жэлэй түрүүшын хоёр һарада үдэр бүри 25 шахуу центнер һүн тушаагдана. Ондогоор хэлэбэл, жэлэй түсэбһөө гадуур 300 центнер һү Эхэ орондоо үгэхэ зорилготойгоор манай һаалишад ажаллана.

Үбэлжэлгын үедэ үнеэдэй һү шэмые үшөөл дээшэлүүлхэ, тоһолигыень, шанарыень һайжаруулха нэмэлтэ хэмжээнүүдые абажа байнабди. Хударинн, Корсаковай фермэнүүдтэ шэнэ түрэһэн гунжадые амяарайнь бүлэгүүд болгожо, тусгаар һайн харууһа, тэжээл дээрэ байлгаад һаанабди. Үдэр бүри һүнэй тоһолигые, шанарые шалгажа, тэрээгээрнь һаалишадта нэмэлтэ түлөөһэ үгэхэ шэнэ гурим хэрэглэнэбди. Мүнөө бүхы тушааһан һүнэймнай 90 процентнь нэгэдэхи сортоор, 3,9—4.0 процент тоһолигтойгоор тушаагдана.

Гэхэтэй хамта үнеэн бүриһөө суудхэдэ үшөөл бага һүн һаагдана гэжэ мэдэрнэбди. Юуб гэхэдэ, фермэнүүдтэ олохон үнеэд шэргээд, хожороод, һү һаали зарим тэды хорео. Үнеэд олоороо тугаллажа эхилэнхэй. Тиигэжэ һү һаалинь хараа байса нэмэнэ.

Һүүлэй жэлнүүдтэ үнеэдые искусственна аргаар саг соонь үрэжүүлхэ, бүхы нарай тугалнуудые дээрэ дундылэгдэһэн, забһартай шалатай байрануудта түлжүүлдэг болоһоноймнай ашаар үнеэдһээ түл һайн абтана. Нёдондо 1000 тугал абаха түсэбтэй һаа, 1100 гаран тугал абаад, гарза хоролтогүй түлжүүлээ. Тиигэжэ 1983 ондо олонхи фермэмнай зуун үнеэн бүриһөө 110—115 тугал абаа.

Энэ жэлдэ бүхы адууһа малые һайнаар үбэлжүүлхэ, үнеэдһээ һү шэмэ ехээр абаха арга боломжо яһалал бии гээшэ. Малнай бүдүүн тэжээлээр 77 процент, шэмэтэ тэжээлээр 100 процент хангагданхай. Бүхы үбһэ, һолоомон хэршэгдээд, талха таряан үйрүүлэгдээд, шанаржуулагдаад, малда эдюулэгдэнэ.

Дээрэ хэлэгдэһэнэй ёһоор, коммунистнууд, арадай депу-

МЭРГЭЖЭЛЭЭРЭЭ ЭРХИМЛЭГШЭД

Загарайн районой Элхинин авто-заһабарилгын заводой хүдэлмэришэд Иван Иванович Дронов, Борис Селивестрович Брылев гэгшэд түрүү коллектив соогоо нилээд хүндэтэй хүнүүд юм.

И. И. Дронов түс заводто токарьнуудай бригадые хүтэлдэг. Тэрэнэй хүтэлбэрилдэг бригада үнгэрэгшэ жэлэйнгээ түсэбтэ даабарие амжалтатайгаар дүүргэжэ... Иван Иванович табан жэлэйнгээ даабари СССР-эй Верховно Соведэй һунгалтын үдэртэ дүүргэхэ гэһэн уялгатай. Хаалаанай нормые хоёр дахин үлүүлнэ. Нёдондо дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ И. И. Дроновой бригада эрхимлэжэ, завод соогоо түрүү һуури эзэлһэн байна. Залуу хүдэлмэрилэгшэдые хүмүүжүүлгэдэ оруулһан габьяатай байһаниингаа түлөө И. И. Дронов 1983 ондо районой Хүндэлэлэй самбарта оруулагдаа.

Борис Селивестрович Брылев хэблэгшэ хүдэлдэг юм. Тэрэ һара бүриингөө даабари хоёрдоо 130-150 процент дүүргэдэг. Нёдондо дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ түрүүлжэ, «Районой эрхим хэблэгшэ» гэһэн нэрэ хүртэһэн байна.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. И. И. Дронов. 2. Б. С. Брылев.

М. **ЛАВРЕНТЬЕВЭЙ** фототекст.

ЗАЙН ГАЛАЙ УТАҺАН ТАТАГДАНА

Колымада Аркагалинска ГРЭС-ые холын тайга соо оршодог Озерно һууринтай холбоһон зайн галай утаһан хүдэлжэ эхилбэ. Утань 105 километр. Энэ хадаа баригдажа байһан ЛЭП-220-ой нэгэ хубинь болоно. Шэнэ шэжэм утаһаар Магаданай элшэ хүсэнэй системэһээ зайн гал Нерүгай-Адаг ошодог болохонь.

ТАСС-ай корреспондент нигэжэ мэдээсэнэ:

— ЛЭП-220 бага хүсэтэй хүдэлжэ байһан утаһые һэлгээ юм. Тиихэдээ областиин үшөө нэгэ ехэ промышленна районой предприятинууд, шэнэ барилганууд ба совхозууд зайн галаар һайнаар хангагдаха болоно.

ЛЭП-220-ой барилга хадаа манай ороной зүүн-хойто хубиин үйлэдбэриин хүсэнүүдые хүгжөөлгын комплексно программын шухала хуоинуудай нэгэниинь юм. Һүүлэй жэлнүүдтэ энэ программаар Колымада ба Чукоткодо мянга гаран километр утатай электрын утаһанууд баригдаа, дулаанай электростанцинууд һэльбэн шэнэлэгдээ, Колымскэ ГЭС барижа эхилэгдээ юм.

Магадан.

ПРОМЫШЛЕННА ҮНДЭҺЭ ҺУУРИ ДЭЭРЭ

«Полярник» совхозой түб буусань Амгуэма һуурин юм. Эндэ оро үсхэбэрилгын ажалһаа абтадаг продукци болбосоруулгын тусхай шэглэлтэй шэнэ пункт нээгдэбэ. Хамаг ажалынь онһожоруулагданхай. Иимэ пункт Чукоткодо түрүүшынхинь болоно.

Орын арһа үнн хадагалха цех бии. Тиигэжэ энэ үнэтэй түүхэй эдэй хосоролго эрид бага болгогдоһон, болбосоруулгын шанар һайжаруулагдаһан байна. Энээнэй урда багаар хэрэглэгдэдэг үлөөдэһэн баһал хэрэгтэ ошоно.

Хүрэлгын камеранууд хүдэлнэ. Түрүүн «орын ургаса» гансал хүйтэнэй үедэ абадаг байгаа һаань, мүнөө зун ба намарай үедэшье абахадань хамаагүй. Зунай һүүл багаар оронууд тобир тарган байдаг. Чукоткын томо совхозуудай нэгэндэ «орын ургаса» абтажа эхилхэнь.

Энээн тухай ТАСС-ай корреспондент манда үшөө дахин иигэжэ һануулна:

АЛАС ДУ

хизаар

ТАСС-АЙ КОРРЕСПОНДЕНТ

— Бэлэдхэлгын кампани ноябрь—декабрь соо эхилдэг байгаа. Мүнөө тэрэ август соо эхилжэ, гаргашань тэрэл зандаа, хэдэн зуугаад центнер мяха үшөө үлүүлэн нэмэжэ абана.

Магадан.

ҺАЙНААР ХАНГАНА

— Владивосток хото түргэн ургана. Барилгашадые түмэр-бетон жэжэ зүйлнүүдээр һайнаар хангахадань гэр байрын панельнүүдые хоер дахин ехээр бүтээн гаргана. Шэнэ технологическа лини продукци үйлэдбэрилхэ заншалта арга үндэһөөрнь хубилгаа.

Электрын ба дулаанай элшэ хүсэн багаар гаргагдана.

Хизаарай барилгын индустриин предприятинуудта иимэ поточно лининүүдые хабсаргаха бэлэдхэл хэжэ байнхай.

Владивосток.

ШЭНЭ НОМ

Һаяхан нютагай номой хэблэлдэ «Сахалинска областиин карта дээрэхи нэрэнүүдэй түүхэ» гэжэ ном барлагдан гараба. Энэ хадаа Сахалиниие ба Курилые нээлгын, шэнжэлэлгын ба ашаглан хэрэглэлгын уган бэшэг болоно.

Хаданууд, гол мүрэнүүд, олтирогууд, хото городууд ба һуурин тосхонууд ородой шэн зоригто морягуудаи, шэнжэлэгшэдэй нэрээр нэрлэгдэнхэй. Тэдэнэр сэлээнүүдэй, далайн постнуудай, һуури табиһан түүхэтэй. Эдэнь мүнөө ехэ промышленна хотонууд ба портын түбүүд болонхой. Атласовай олтирогые, Макаров, Невельск хотонуудые жэшээ болгон нэрлэмээр. Россин заха холын шэнжэлэгшэд нютагай ажаһуугшадай түүхэ, хэлэн ба ажабайдалда ехэ анхаралтайгаар хандажа, гол горхонуудта, нуурнуудта, хадын орьёлнуудта ба вулкануудта уган зоной үгэһэн нэрэнүүдые географическа карта дээрэ мүнхэлһэн байна.

Южно-Сахалинск.

ТҮҮХЫН ХҮШӨӨ

Владивостогһоо хэдэн километртэ тайга соо Сергей

ТҮРЭЛ ТАГТАА СУУТАЙЛ

— Тэрэ үедэ колхозой механизатор Степан Денисов, нэгэ мэдэхэдэмни, үдэшэ бүри гэртэмни үдэшэдэг болоод байгаа hэн, — гэжэ Анна Степановна үнэн зүрхэнhөө энеэбэ. — Тиигээдшье үни болонгүй, Чистякова байhан Анна Денисова гэhэн фамилитай болооб, — гэжэ хэлэхэдэнь манай hүүhэн Степан Агеевич: «Минии фамилида орохом гээд hэлаагүй юм даа, — гэжэ шоглон нэмэхэ юм.

Анна Денисова болоhон хойноо «Маяк» колхозой Бырщаевско фермын ветеринарна участогые даажа абаа бэлэй. Тэрэ ажалдаа дүй дүршэлгүй болоод ябаа. Тиимэhээ Анна Алексеевна фермын hаалишадтай үдэр бүри дахасалдажа, үхэр малые эмшэлдэг, наран түрэлгэhээ хүйтэ ноёто абахагүй тула өөрөөл хам оролсодог болоо hэн. Тэрэнэй урин абари зантай, урагшаа hанаатай хадань hаалишад болон малшад «Анна Алексеевнагай байгаал hаа, hанаагаа зобохо юумэн үгы» гэлсэдэг болобо.

— Үнеэдэй түгэлхэ үедэ заримдаа hүнишье бодожо, залуу hаалишадта туhалха, өөрын заабари үгэхэ болодог hэн, — гэжэ Анна Алексеевна мүнөө hанан дурсадаг.

Юрэнхыдөө, хүнэй ажабайдалда ба хуби заяанда шухала нүлөө үзүүлдэг, hайхан hонин үгэдэг хүнүүдтэй дайралдахагүй гээл тиимэ хүн колхозой ветеринарна врач Агриппина Николаевна Верхозина залуу мэргэжэлтэн Денисовагай шушаадын үни обёорhон зүйл. Ажабайдалнай угаа түргэн урагшаа дабшана. Адуухан малые hайнаар эмшэлхын, тэжээл тарганаар түлжүүлхын тула эрдэм наукын түйлалтануудые, түрүү дүи дүршэлые үргэнөөр хэрэглэхэ ёhотойбди. Эрдэм мэдэсээ дээшэлүүлээгүй хадаа амжалта түйлахань бэрхэтэй болохо, — гэжэ хэлэhэн юм. hуралсалаа үргэлжэлүүлхэ тухай дурадхалыень Анна сэдьхэл зүрхэндөө тон дүтөөр абаа бэлэй.

Гэбэшье Анна Алексеевна бага басагандаа айнгаа нэгэдэхи классhаа ябажа эхилhэн хойноо Буряадай хүдөө ажахын институдта заочноор hурахаяа ороо. Институдай зоотехническэ факультедэй hургажа, дээдэ мэргэжэлтэй болоhон юм.

А. А. Денисова «Маяк» колхозой ахамад зоотехнигээр арбан гурбадахи жэлээ ажаллажа ябана. Тэрэнэй тухай колхозой түрүүлэгшэ Денис Прокопьевич Болонев иигэжэ хөөрэнэ: «Колхозойнгоо ахамад зоотехник ажалдаа зохёохы ёhоор хандадаг. Тэрэ гүйсэд мэдэсэтэй, бэрхэ мэргэжэлтэн гэжэ хэлэхэ hэн. Малай үүлтэрые hайжаруулха талаар тэрэ ниилээд ехэ хүдэлмэри хэhэн байна».

Үнэхөөрөөшье, Анна Алексеевна колхозойнгоо малай үүлтэрые hайжаруулхын тула гурбан шэнэ ферм эмхидхэhэн байна. Колхозой бүхы фермэнүүдтэ ба эхэ хонидой отарануудта туйлалнууд үүлтэрэй хуцануудаар гаргадаг гэрээгүйгөөр түлжүүлхын тула түрүү онол аргануудые — боксово ба шарноо-бэлдэбэ аргануудые хэрэглэдэг болоо hэн. Эдэ бүхы аргануудые зохёон байгуулhан хүн гэхэдэ, Анна Алексеевна мүнөө hанан дурсадаг.

Юрэнхыдөө, хүнэй ажабайдалда ба хуби заяанда шухала нүлөө үзүүлдэг, hайхан hонин үгэдэг хүнүүдтэй дайралдахагүй гээл тиимэ хүн — колхозой ветеринарна врач Агриппина Николаевна Верхозина залуу мэргэжэлтэн Денисовагай шушаадын үни обёорhон зүйл. Эрдэм мэдэсээ дээшэлүүлээгүй хадаа амжалта түйлахань бэрхэтэй болохо, — гэжэ хэлэhэн юм.

жэ, партиин ЦК-гай декабрьин (1983 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдтэ тодорхой харюу үгэхөөр оролдожо байгаа. «Маяк» колхозой ажалай эдэ амжалтануудые түйлахада хэрэгтэ ахамад зоотехник А. А. Денисовагай оруулhан хубита ехэ. Ниитын мал ажахы ашаг шэмые дээшэлүүлхэ талаар саг үргэлжэ оролдожо, горитой ехэ амжалтануудые түйлэhэнэйнгөө түлөө тэрэ Буряадай АССР-эй габьяата зоотехник гэhэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэhэн.

Зоотехник Анна Алексеевна түрүү дүй дүршэл үргэнөөр хэрэглэжэ байдаг гэжэ дурдаха hэмнэй.

Хэдэн жэлэй саана hэн... Колхозой түрүүлэгшын кабинет соо hү hаалиин фермэнүүдтэ хүнүүд дутаhаар гэжэ хөөрэлдөөн боложо байба. Тиихэдэнь Анна Алексеевна:

— Омско областьдо үнеэдые бүлэг бүлэгөөрнь hаадаг түрүү онол аргые эндээ хэрэглэдэг болоо hаамнай hайн бэлэй, — гэжэ hанажа ябаhанаа хэлээдхибэ.

— Анна Алексеевна, тиишэ ошожо, өөрынгөө нюдөөр хаража ерэхэ болоот даа, — гэжэ колхозой түрүүлэгшэ Д. П. Болонев хэлэhэн үгэнүүдыень тэрэ дороо дэмжэбэ.

— Сэхыень хэлээ hаа, болоно бэзэ, — гэжэ Анна Алексеевна баяртайгаар харюусаhан байха.

Омско областиин ажахынуудта ошожо хараhан, олоhон, ойлгоhон юумэеэ тэрэ колхозойнгоо фермэнүүдтэ нэбтэрүүлжэ эхилээ. hаалишадта бүлэг бүлэгөөрнь үнеэдые хубаажа үгэхэдэ нэгэ hаалишан 100 үнеэ hааха аргатай болобо гэхэшэ. Мүнөө Десятниковой hүнэй комплексэн 220 үнеэдэ 3 оператор дааhагдана. Ойрын сагта оператор бүхэндэ 100—100 үнеэн үгэхөөр хараалагдана.

А. А. Денисова колхозой ахамад зоотехнигэй түшаалда ажаллажа, түхэ сулоогүй байбашье, ниитын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадана. Тэрэ арадай депутадууд районно Совет депутадай уялгые нэрэтэй дүүргэжэ ябана.

Анна Алексеевна ажалдаа урагшатай ябахаhаа гадна үхибүүдээ hайнаар хүмүүжүүлхэ, hургуули үзүүлхэ талаар оролдолго гаргадаг энэрхы сэдьхэлтэй эхэ юм. Тэдэнэй хоёр басагадай нэгэниинь нютагайнгаа дунда hургуулида багшална, нүгөөдэнь түрэл колхоздоо экономистаар ажаллана. Денисовтэнэй аша хүбүүд, басагад олон.

зооотехник... Зооотехник Анна Алексеевна ... шадта бүлэг бүлэгөөрнь үнеэдые хубаажа үгэхэдэ.

Жэшээлхэдэ, 1983 ондо зууч эхэ хонин бүриhөө 92 хурьган, зуун үнеэн бүриhөө 95 тугал, зуун гүүн бүриhөө 86 унаган, эхэ гахай бүриhөө 14 поршоонхо түлжүүлэгдэhэн байна.

Гэхэтэй хамта түс колхозой хүтэлбэрилэгшэд болон мэргэжэлтэд ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, үйлэдбэрилhэн продукциин өөрынь үнэ сэнгые доошолуулха асуудалда саг үргэлжын анхарал хандуулна. Жэшээлхэдэ, түс колхозой үйлэдбэрилhэн нэгэ центнер hүнэй өөрынь үнэ сэн 1982 ондо 54 түхэриг болоhон hаа, 1983 ондо тэрэнь 40 түхэриг хүрэтэрөө доошолоо. Мүнөө энэ үнэ сэнгыень үшөө ехээр доошолуулха онол аргануудые бэдэржэ, ...

Оролдосотой бэрхэ ажалаараа хүн зоной дунда хүндэтэй болоhон, хүн бүхэндэ энэрхы дулаанаар хандадаг, түбшэн даруу зантай эхэнэр, хүдөө ажахын бэрхэ мэргэжэлтэн Анна Алексеевна Денисовагай СССР-эй Верховно Советэй депутадта кандидадаар нэгэн hаналтайгаар дэбжүүлэгдэhэн ушар социалис демократиин гүнзэгы уг удхын ба бэелэлэй, ажабайдалай совет ёhо заншалай тодо гэршэ болоно гээд сэдьхэлээ ханангяар тэмдэглэе.

С. ОЧИРОВ.

КПСС-эй ЦК-гай проектые зүбшэн хэлсэнэбди

УНШААД, БОДОМЖОЛООД БАЙХАДАА...

Монгойн дунда hургуули Түнхэнэй районой эгээ баруун тээнь оршодог. hурагшадаймнай эхэ, эсэгэнэрэй олонхинь геологууд, хонишод юм. Тиимэл хадаа ахалагша классаймнай үхибүүд зундаа хони хайшалдаг, зарим нэгэниинь геолог-инженернүүдые дахажа, холо ойрын партинуудаар ябажа ажалладаг. 1977 ондо манай hурагшад 700 толгой хонидой ноохо хайшалhан hаа, харин 1983 ондо 2100 хонинной ноохо хиргаа. Үбhэ хуряалгада хабаадалсалга hүүлэй жэлнүүдтэ 2—3 дахин ехэ болоод байна. Бүхыдөө хоёр зуу гаран hурагшадтайбди. Үхибүүдые ажалда дуратайгаар хүмүүжүүлхэ талаар түрүүшын алхамууд хэгдэжэ байна гэжэ hанагдана.

Манай hургуули дунда эрдэмэй болоhоор долоон лэ жэл үнгэрбэ. Энэ хугасаа соо 169 хүнүүд дунда эрдэмэй аттестат абаа. 38-ниинь институдуудта ороо. Тэдэнэй юhэниинь хүдөө ажахын дээдэ hургуулида ороо, 56 хүн хүдэлмэришэд болоод ябана, табаниинь хонишод болоо. Энэ юу харуулнаб гэбэл, hурагшадые хүдөө ажахын хүдэлмэридэ дуратайгаар хүмүүжүүлхэ талаар оролдохол хэрэгтэй болонобди. Энэ асуудалда проект соо горитой анхарал хандуулагдаhан байха юм.

Мүн hургуулиин шефүүдэй үүргые ехэдхэхэ тухай тон зүб хэлэгдэнэ гээшэ. Манай hургуулиин шефүүд гэхэдэ, Туранай совхоз, Ахын геолого-бэдэрэлгын экспедици болодог. Тэдэнэр хаба зэргээрээ туhалдаг ааб даа. Гэбэшье заримдаа хаба шадалынь багадаха юм.

Онсолон хэлэбэл, манай hурагшанар хойто хадые дабажа гараад, Холбоото хүрэдэг, Хада байсануудай хоорондуур ябажа, 60-аад гектар үбhэ гараараа сабшадаг юм. Тэндэмнай күхниин ганса байра бии. Үшөө хорин hурагшадай багшатаяа байха лагериин гэр түхеэрхээр гээшэ. Энээниие Туранай совхоз хэжэ, бүтээжэ үгэхэ бээзэ гэжэ найдагдана.

hургуулимнай спортзалаи байра хүушан. Ехэ, багань, хэм хэмжүүрээрээ, спортзалда таарахагүй юм. Тиихэдэ эхин hургуулиин байра 20-ёод онуудаар баригдаhан байна. Юрэнхылэн хэлэхэдэ, hургуулиимнай байранууд Мон тосхоной багахан байхада баригдаhан тула типовой бэшэ юм: зарим классуудынь баганууд, бэшэнийнь томонууд ба ужамууд. Эдэ бүгэдые hэлгэжэ, типовой байра болгохо гээшэ бэрхэтэйл юм ааб даа, хэды ехэ мүнгэн зөөри хэрэгтэй болохоб. Хэды тиимэшье hаа, манай hургуулида шэнэ спортивна зал котельнэтээ аргагүй хэрэгтэй. hургуули тухай КПСС-эй ЦК-гай проект соо иигэжэ хэлэгдэнэ: «Залуу үетэнэй бэеын тамир hайнтай, эгүүр энхэ, оргсом дорюун, Эхэ орондоо ажаллахаар ба тэрэнээ хамгаалхаар бэлэн байхаар хүгжэхэнь социалис обществодо тон хэрэгтэй байна... hургуули, техническэ мэргэжэлэй училищи бүхэндэ, hуралсал-хүмүүжүүлгын бүхы зургаануудта спортивна залнууд болон талмайнууд байгуулагдаха түхеэрэлгэ болон хэрэгсэлнүүдээр тэдэ hайнаар хангагдаhан байха ёhотой». Энэ ехэ hайшаалтай гээшэ.

Ород хэлэ заалгые эрид hайжаруулха гэжэ партиин ЦК-гай проект соо эгээл зүб хэлэгдэнэ. «Совет хүнүүд ород хэлые үндэhэ яhатануудай хоорондоо харилсаха хэлэн болгожо, hайн дураараа hунган абаа юм. Тиин түрэлхи хэлээ үзэхэтээ хамта ород хэлэ үзэхэ хэрэгые hайжаруулхын тулада нэмэлтэ хэмжээнүүдые абаха. Түрдиhогүйгөөр ородоор хэлэхэ ябадал дунда hургуули дүүргэhэн залуушуулда дүримынь болохо ёhотой». Национальна hургуулиин программаар үзэжэ байhан hургуулинуудта ород хэлэндэ ба ород литературада тааража саг хараалагданхаи. Зүгөөр ород hургуулиин программаар үзэжэ байhан үхибүүдтэ ород хэлэ үзэлгэ наймаан классаар дүүрэдэг. Энэнь дутуу гэжэ hанагдана. Мүнөө сагта олонхи ород hургуулинууд ганса ород үхибүүдhээ бүридэнэгүй, интернациональна болoжо байна. Ородшье hурагшадта түрэл хэлээ hайнаар шудалжа байхадань, нэгэшье үгүү болохогүй гэжэ hанагдана. Иигээд ерэхэдээ, **шэнэ хуули баталхадаа, 9—11-дэхи классуудта ород хэлые үзэхөөр хараалха** гэжэ hанагдана.

Ород хэлэ гүнзэгыгөөр шудалха хэрэгтэ национальна хэлэнүүд ехэ туhалмаар байна. Ород хэлэнэй гоё hайханиие, уран нугархайе бэшэ хэдэн хэлэнүүдые шудалаад байхадаа ойлгодог юм,—гэжэ үшөө М. В. Ломоносов хэлээ бэлэй. 1930-аад онуудаар академик Щерба татар багшанарай урда гаража үгэ хэлэхэдээ, ород ба татар хэлэнүүдые тэдэнэрэй мэдэхэ байхада, ород хэлэ hайнаар зааха аргатаи гээшэ гэжэ онсолон тэмдэглээ бэлэй. hүүлэй үеын психолог-эрдэмтэдэй, лингвистнүүдэй хүдэлмэринүүд мүн лэ энээниие баталан лаблана. СССР-эй арадай түрэл хэлэнүүд ород хэлэ шудалалгада айхабтар ехэ түшэг тулгуури болоно гэжэ нэгэн дүүгаар бэшэнэ. **«Ород хэлые hайнаар ойлгуулхын тула национальна хэлэнүүдые заалгада горитой анхарал хандуулха»**, —гэжэ шэнэ хуулиин проектдэ нэмэжэ бэшэхэ шухала. Энэ талаар хаража үзэхэдэ, манда дутагдалнууд үшөөл бии гээшэ. Зарим нэгэ буряад эхэ, эсэгэнэр үхибүүдтээ түрэл хэлыень үзүүлхэ дурагүй байдаг: «Түрэл хэлэ үзэжэ яаха юм, үлүү сагаа гээнэ, ород хэлээ ород үхибүүдтэ орходоо мүү мэдэхэ болоно» гэхэ мэтын алдуутай hанал бодолнуудые хэлсэдэг байха юм.

Гэхэтэй хамта иимэ юумэндэ анхаралаа табиха зэргэтэйбди. КПСС-эй ЦК-гай проект соо хэлэгдэhэнэй ёhоор hуралсалай программа ба учебнигүүдые бүхы предмедээр улам саашадань hайжаруулха тухай хэмжээ ябуулганууд абтаха байна. Энээнтэй дашарамдуулан хэлэхэ ба дурадхаха болоо hаа, иимэ юумэ заатагүй хэмээр гэжэ hанагдана. **Ород хэлээр алибаа темые ород ба национальна hургуулинуудай классуудта адли сагта гарахаар хараалха байна.** Жэшээнь, ород hургуулиин табадахи класста гараhан юумэнүүдые буряад hургуулиин табадахи классайхид адли саг соо үзөөд гараhан байха. Мүнөө сагай учебнигүүдэй ба программын ёhоор, ород хэлээр буряад hургуулиин үхибүүд ород hургуулиин үхибүүдhээ жэлээр гү, али хахад жэлээр хожомдоно гээшэ. Тиигэжэ наймадахи класста ороходоо программа учебник хоёрынь бага-сага адлирхуу болодог гээшэ. Ушар иимэ болоходо, буряад олон эхэ, эсэгэнэр үхибүүдтэ түрэл хэлыень үзүүлхэ дуратайшье hаа, ород хэлээр ород үхибүүдhээ хожомдуулхагүйн тула заримдаа ород класс руу «түлхихэ» баатай болоно. Энэ ушарые алдуу эндүү гэжэ болохогүй байна.

Зургаан наhатай үхибүүдые hургажа эхилхэ жэлэй проект соо иигэжэ хэлэгдэнэ: «1986 онhоо эхилэн, хэдэн жэлэй туршада hурагшадай нэмэлтэ hууринуудай бии болохо, багшанарай кадрнуудые бэлдэхэ ябадалтай тааралдуулан, түрэлхидэй хүсэлые, үхибүүдэй хүгжэлтын хэмжээе, нютагай эрхэ байдалые хараадаа абан, hургуулида үхибүүдые зургаатайhаань hургажа эхилхэ хэрэгтэ удаа дараагаар байн-байн орохо гэжэ хараалагдана. Түрүүшын шатада үхибүүдэй зарим хубинь долоотойдоошье hургуулида ородог байха. Харин зургаан наhатай үхибүүдые hургалга hургуулинуудташье, мүн үхибүүдэй сэсэрлигүүдэй ахамад бүлэгүүдтэшье нэгэн программаар бэелүүлэгдэхэ юм». Энэ хэлэгдэhэниие али болохоор дэмжэхэ зуураа «1986 онhоо эхилэн...» гэhэшые «1984 онhоо эхилэн...» гэжэ хубилгаха, ушар юуб гэхэдэ, хүдөө нютагуудай **бишыхан hургуулинуудта энэ жэлhээшье зургаатай үхибүүдые hургажа эхилхээр** гэжэ дурадхагдана. Зүгөөр заатагүй зургаатай үхибүүдые бултыень hургаха бэшэ, харин хүгжэлтынь хэмжээе хараадаа абан, эхэ, эсэгэнэрэйнь дуратай hаань, зарим нэгыень абажа, долоотой үхибүүдые hургажа эхилхэдэ тааламжатай байха гээшэ. Хэрбээ 1986 ондо зургаатай ба долоотой үхибүүдые нэгэ жэлээр бултыень абаха болобол, бэрхэтэйшэг байха. Гадна мүнөө жэлhээ эхилжэ зургаатай болоhон ород ба буряад үхибүүдые нэгэ программаар hургажа эхилхэ. Харин буряад үхибүүдынь түрэл хэлээ үзэлсэжэ эхилэг лэ.

Энэ мэтээшэлэн hургуули тухай тухай шэнэ хуулиин проектые уншажа байхадаа, элдэб hанал бодолнууд түрэнэ гээшэ. Гадна үхибүүдые **зүбөөр хүмүүжүүлхэ талаар түрэлхидэй харюусалгые ялжа дээшэлүүлхэб гэжэ олон хүнүүдэй хабаадалгатайгаар, ехэ каринаар хэлсэжэ үзэхөөр гэжэ hанагдана.** Зүгөөр проект соо тодоор бэшэгдэнхэй: «Ажалша коллективүүд үхибүүдые хүмүүжүүлгын асуудалые саг үргэлжэ анхаржа байха, энэ хэрэгтэнь түрэлхидтэ туhа хүргэхэ, гэр бүлын хүмүүжүүлгэдэ үзэгдэдэг алдуу эндүүнүүдэй ба дутуу дундануудай түлөө тэдэндэ шанга эрилтэ табиха уялгатай»... Үхибүүдээ хүмүүжүүлхэ талаар харюусалгаяа мохоорhон эхэ, эсэгэнэр манайшье тосхондо ушардаг гээшэ. Багшанар эдэ үдэрнүүдтэ түрэлхидэй дунда нилээдгүи юумэ ойлгуулжа байна. Энэ үеые hамбаашалан үшөөшье хүдэлхөөр hургуули тээшэ олон зоной анхарал оролдолгые ехэдхэхээр, шэнэ хуулиин проектые али болохо аргаар hайшаахаар, дэмжэхээр гээшэ.

Д. ЛЫГДЕНОВ,
Монгойн hургуулиин директор, хүдөө бэшэгшэ.

АЛШАДАЙ бэшэгүүдhээ

... ХИД БАЯРТАЙ

жа шададаг шадабаритай ошуу. hурагшадынь математикын нюусануудтай hонирхон танилсадаг, hуралсалайнгаа программые олзоор шудалан ойлгодог, — гэжэ бултадаа хэлэхэ байха.

Бадма Содномович Галанов бэрхэл багша хадаа РСФСР-эй гэгээрэлэй отличнигай нэрэ хүндэдэ хүртэнхэй гээшэ.

Энэ hургуулиин ахалагша багша Б. С. Галанов ганса хэшээлнүүдээ үнгэргөөд байдаг бэшэ юм. Тэрэ hургуулиингаа ниитын ажабайдалда эдэбхитэйгээр хабаададаг, уран гоеор зурадаг, бэшэдэг тула бүхы кабинедүүдые шэмэглэлсэдэг. Өөрынь кабинедтэ ороходо, одоол зохид байдаг даа.

Хэшээлнүүдэй үедэ hурагшадтаа эрилтэ ехэтэйгээр хандадаг. Ушар иимэhээ hурагшадынь хэшээл бүхэндэ ехэ томоотойгоор hуудаг, ехэ юумэ мэдэжэ абахые оролдодог юм. Тэдэнэр тоо бодолгоор яhала hайн сэгнэлтэ абадаг.

Сүлөөтэй сагтаа энэ багша спортоор hонирходог.

Х. ГАЛСАНОВА,
хүдөө бэшэгшэ.

ВЕТЕРАНАЙ НАМТАР

Хүн бүхэн ондо ондоо байдаг хуби заяатай гээшэ ааб даа, хүн бүхэн ажал хэжэ, жаргалаа олодог. Колхозно хүдэлөөнэй ветерануудай нэгэн Василий Гаврилович Михайлов хүшэр хүндэ, гайхалтай хуби заяатай хүн юм. Тэрэ мүнөө Загарайн районой Шэнэ-Бэрээн тосхондо ажаhууна.

Өөр тухайгаа хөөрэхэ дурагүй, томоотой янзын хүн урдамни hууна. Яралгүйхэн хөөрэлдэhөөр байтараа, намтарыень яhалашье мэдэхэ болобоб. Бага балшар наhанhаа нюдарган баянда үдэр, hүнигүй, хоёр гарайнгаа холотор хүдэлдэг байгаа. Багжагар томо гарнуудынь үнөөхил хүдэр, хүдэлмэришэ зандаа. Эдэ гарнууд наhан соогоо хада урбуулхаар хара ажал хэhэн ха гэжэ яhалашье бодохоор hэн.

Өөрынгөө наhан соо олохон юумэ хараа, үзөө хүн бэзэб, — гээд В. Г. Михайлов хөөрөөгөө үргэлжэлүүлбэ. — Бэшүүрэй районой Эдуй нютагта 1929 ондо түрүүшын коммунын байгуулагдаhые аргагүи элихэн hанадагби. hамгантаяа коммунада ороо hэмди. Гахай, үнеэн, мориин гурбаяа хамтын ажахыда оруулбабди. Тиихэдэ ямар техникэ байха hэм даа. Туранхай морид бүхы унаамнай гээшэ hэн. Тиигэбэшье, тэдэнэйнгээл хүсөөр газараа хахалдаг, таряагаа таридаг, хуряадаг hэмди. Хожомынь, коммунынгаа Назимовай нэрэмжэтэ колхоз болоод байхада ерэhэн түрүүшын трактор харахадаа, ехэтэ баярлаhанаа мартагшагүйб, — гэбэ.

В. Г. Михайлов хамтын ажалда үнэн сэхээр ябажа зол жаргалаа олоhон хүн. Ажахынгаа зүгhөө тэрэ Татаурово hургуулида hураад ерэхэдээ, бригадираар томилогдоо. Тэрэнэй хамтынгаа ажалан түлөө хамсыгаа шуужа оролсоод байтар, фашис Германи Эхэ орондомнай харата муухайгаар добтолон орожо, бүхы түсэбыень hалгааhан юм. Василий Михайлов бусад нүхэдтэйгөө хамта фронтдо мордоо hэн.

Хуби заяаниинь тэрэниие Ленинград ябуулба. Революциин үлгы хотын түлөө тулалдаанда хүндөөр шархатаhан сэрэгшэ гурбан hара госпитальдо хэбтэжэ аргалуулhанай hүүлдэ запаста гаргагдаhан байна. Ябаган сэрэгшэдэй дунда бүхы мэргэжэлтэдhээ бүридэhэн 113-дахи эвакуаротын байгуулагдахада, Василий Гаврилович бүридэлдэнь оруулагдажа, дайнай дүүрэтэр алба хэhэн юм. Илалтын үдэрые тэрэ Берлиндэ угтаа.

Тиигэбэшье сэрэгшэ тэрэ гэhээр гэртээ бусажа шадаагүй, Японтой болоhон дайнда хабаадалсахаар ороо бэлэй.

Оронойнгоо зүүн зүгтэ илалта түйлаhанайнгаа hүүлээр нүхэр Михайлов нютагаа бусажа, түрэл колхоздоо хүдэлжэ эхилээ. Тэндэhээл нүхэрнай наhанайнгаа амаралтада гараа hэн.

hайндэрнүүдэй болоходо, Василий Гавриловичай энгэртэ дэйшалхы шагналнуудынь ялардаг юм. Ветеранай намтарые үшөө арбан үхибүүнииhь шэмэглэдэг.

В. ВИЛЬМОВА,
хүдөө бэшэгшэ.

ТАСС — АПН

ХИЛЫН СААНАhАА

...Т-АВСТРИИН ХОЛБОО БАРИСААН

...тскэ Союзай ... хоорондохи ... хэшээл түбэ... улhан асуу... үй. Харилсаа ... аар хүгжөөг... рийн Респуб... хэрэгүүдэн ... ц тэмдэглээ. ... дипломатиче... тогтоогдо... ойтой даша... рэ мэдүүлгэ ... юз хадаа эл... аар Австриин гол партнернуудай нэгэниинь болоно. Энэ хадаа совет-австриин экономическа харилсаанай ехэ удха шанартай байhые элирхэйлэн гэршэлнэ. Политическэ болон экономическа харилсаануудhаа гадна, эрдэм, соёлой талаар харилсаа холбоомнай саашадаа хүгжэжэ байна. hаяхан хоёр ороной хоорондо эрдэм, соёлой асуудалнуудаар харилсаа холбоо тогтоохо тухай хэлсээн баталагдаа.

Этигэл найдалай болон хани барисаанай үндэhөөр совет болон Австриин арадуудай хоорондохи харилсаае амжалтатайгаар хүгжөөхые Австри саашадаашье оролдохо юм гэжэ Э. Ланц тэмдэглэбэ.

Энэ гайхамшагта hайндэртэй дашарамдуулан, эндэ болоhон баярай суглаанда хабаадагшад совет-австриин холбоо барисаан этигэл найдалай оршон байдал тогтоохын, шахардуу шанга байдалые hуларуулхын тула тодорхон үрэ дүнгүүдые түйлаха арга олгоно гэжэ үгэ хэлэгшэд мэдүүлээ.

...ГЫН МЭДҮҮЛГЭ

...али бүхы та... гэгшэ эрхэтэй... зэбсэгүүдые бү... зогсоохо, ша... хороохо шуха... маниин Социа... партиин ба ... Коммунис пар... рилэгшэд тэм... ЦК-гай Генераль... Э. Хонеккер ... Генеральна ... К. Марше гэгшэдэй хоорондо хани ёhоор hанамжануудаа хэлсэhэн тухай хамтын мэдүүлгэ дотор энээн тухай заагдана. Европодо эб найрамдал хангахын, бүх зэбсэгүүдые хуряахын түлөө тэмсэлэй түбхын түрүүшын зорилгонуудые уулзалгада хабаадагшад зүбшэн хэлсэhэн байна. Рейганэй захиргаанай бэелүүлжэ байhан хёмороо зүришэлдөөнэй политика ехэ аюултай гэжэ тэмдэглэгдээ.

Ядерна буу зэбсэгүүдые тэрэ хэмдэнь үлөөлгэ, Варшавска Договорой болон НАТО-гай гүрэнүүдэй хоорондо сэрэгэй хүсэ хэрэглэлэхэгүй, эб найрамдалай харилсаа холбоо тогтоохо тухай, замбуулинай дайдада буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые хорихо, бүхы түхэлэй химическэ зэбсэг хэрэгсэлнүүдые үгы хэхэ тухай договорнуудые баталалга онсо шухала удха шанартай байна гээд мэдүүлгэ дотор хэлэгдэнэ.

НЬЮ-ЙОРК. Советскэ Союзай гадаадын политика залан сэхэ, уг залгамжалhан шэнжэтэй байна. СССР-эй гадаадын политическэ хараа шэглэл газар дэлхэй дээрэ эб найрамдал хангаха талаар шэглүүлэгдэнхэй гэжэ КПСС-эй ЦК-гай ээлжээтэ бэшэ Пленумэй болохо үедэ Москва ошоhон США-гай Коммунис партиин Генеральна секретарь Г. Холл эндэ үнгэргэгдэhэн пресс-конференци дээрэ мэдүүлбэ.

Совет хүтэлбэрилэгшэ дэлхэй дээрэхи байдалые бодотоор сэгнэнэ, хүн түрэлтэндэ тохёолдуулагдажа байhан аюул түбэгүүдтэ анхаралаа ехээр хандуулна гэжэ Г. Холл КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь К. У. Черненкэтэй уулзаhан тухайдаа hанамжануудаа хубаалдаба. Буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые хизаарлахын, зохихо хэлсээ баталхын тула али бүхы арга боломжонуудаа хэрэглэхэ талаар шэглүүлэгдэhэн политикаяа Советскэ Союз үргэлжэлүүлхэ байна гэжэ Г. Холл нэмэжэ хэлээ.

Г. ХОЛЛОЙ МЭДҮҮЛГЭ

Вашингтон лэ дэлхэй дээрэ аюул тохёолдуулна гэжэ олонхи оронуудай хүтэлбэрилэгшэд тоолоно гээд США-гай Компартиин Генеральна секретарь саашадаа тэмдэглэбэ. Тэрэнэй милитарис политика тон аюултай, харюусалгагүй байна гэжэ сэгнэн, тэдэнэр мүнөөнэй американ захиргаанда этигэл найдалгүй байhанаа элирхэйлэн харуулна.

КАБУЛДА БАЯРАЙ СУГЛААН БОЛОБО

КАБУЛ. Хани барисаата харилсаа холбоо тогтоохо тухай совет-афган договорто гар табигдаhаар 63 жэлэй ойдо зорюулагдаhан Афганистанай олониитын баярай суглаан эндэ болобо.

Энэ договорто гар табилга хоёр ороной хоорондохи харилсаае хүгжөөлгэдэ ехэ удха шанартай байгаа гэжэ НДП-гай ЦК-гай гэшүүн, Совет-афган хани барисаанай бүлгэмэй түрүүлэгшын орлогшо Эмтияз Хасан суглаан дээрэ үгэ хэлэхэдээ тэмдэглээ. Зүүн зүгэй арадуудай, тэрэ тоодо Афганистанай арадай тэмсэлэй, эрхэ сүлөөгэй ба бэеэ дааhан байдалай түлөө тэмсэлэй хойноhоо агууехэ Ленин анхаралтайгаар адагладаг байгаа. Хүдэлмэришэд болон таряашадай Совет гүрэн бэеэ дааhан байдалтай Афганистаниие түрүүлэн мэдэржэ, тэрээнтэй хани барисаа, харилсаа холбоо тогтоогоо hэн гэжэ Э. Хасан мэдүүлбэ. Империализмда, дарлалта мүлжэлгэдэ эсэргүүсэн хамтаараа тэмсэхэ гэhэн хоёр арадай хүсэл эрмэлзэл 1921 оной договор дотор элирхэйлэн харуулагдаhан байгаа.

Манай орон апрелиин революциин илахадань, совет болон афган арадуудай хоорондохи хани барисаан улам хүгжэн бэхижэhэн байна гэжэ тэрэ хэлэбэ. Манай орондо тохёолдоhон хүндэ хүшэр үе сагта Советскэ Союз ехэ туhаламжа, дэмжэлгэ үзүүлхэдээ, афган арадай үнэн нүхэр байhанаа үшөө дахин гэршэлэн харуулба гэжэ Э. Хасан мэдүүлээ.

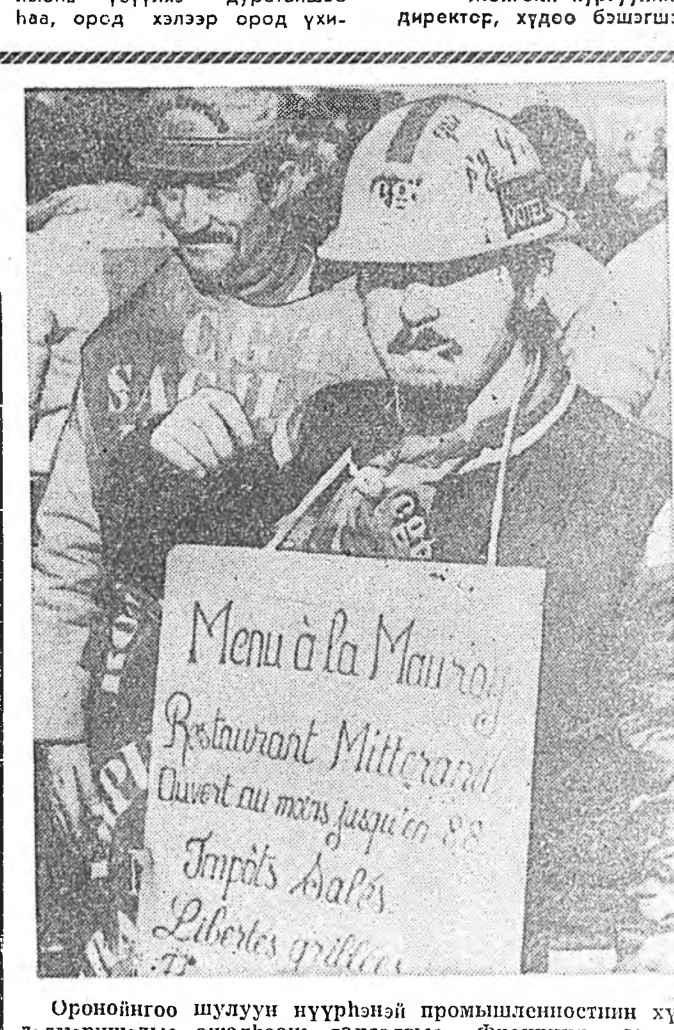

Оронойнгоо шулуун нүүрhэнэй промышленностиин хүдэлмэришэдые ажалhаань гаргалгые Францийн ажалшад эрид буруушаана. Аша үрэгүй уурхайнуудые хааhанай ашаар предприятинуудай үүдэнэй нүгөө таладань олон шахтёрнууд үлэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Францийн зүүн зүгтэ Мец хотодо үнгэрhэн демонстрацида хабаадагшадай нэгэн.

АРАДАЙ ҺАЙН ДУРАНАЙ ДРУЖИНАНУУДАЙ БАЙГУУЛАГДАҺААР 25 ЖЭЛЭЙ ОЙДО

ОЛОНИИТЫН ХЭРЭГТЭ ҮНЭН СЭХЭ

Арадай һайн дуранай дружинын гэшүүдэй өөһэдынгөө ажаһуудаг һуурин нютагуудтаа ажалайнгаа һүүлээр хэхэ хүдэлмэринь аргагүй ехэ байдаг гэхэдэ, алдуу болохогүй хэ. Юуб гэхэдэ, тэдэнэр үдэшэндөө, ажалайнгаа һүүлээр тосхон һууриндаа ниитын журам сахилсана ха юм. Зэдын районой Оёор тосхондо арадай һайн дуранай дружина совхозой байгуулагдаһан жэлдэ, 1965 ондо бии болгогдоо һэн. Тэрэ сагһаа хойшо эдэнэр тосхон һуурин соогоо хуули буса ааша гаргагшадтай ёһотойл тэмсэл ябуулжа байдаг юм. Арадай депутадуудай Каландаришвилискэ сельскэ Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ Г. Г. Будаев манай участогай инспектор милициин ахалагша лейтенант Н. В. Дружинин хоёр арадай дружинын хүдэлмэриие хүтэлбэрилэн ударидадаг юм.

Манай совхозой арадай дружинада нютагай бүхы мэргэжэлэй ажалшад хабаадалсана. Тэдэнэй дунда совхозой малшад, механизаторнууд, мэргэжэлтэд, багшанар, медицинын хүдэлмэрилэгшэд, бригада болон отделенинүүдые даагшад бии.

Жэлэй эхиндэ ажахын пар'тийна комитет арадай депутадуудай сельскэ Соведтэй, профсоюзна комитедтэй, ниитын эмхинүүдэй суг нютагайнгаа ажалшадай дунда һэргылэмжын, ойлгуулламжын ямар хүдэлмэри ябуулха ёһотойб гэһэн дэлгэрэнгы тогтоол баталан абадаг заншалтай болонхой. Дружинын гэшүүд, түсэбөө табихадаа, сельсоведэй газар дээрэ ажаһуугшадтай, совхозой гэшүүдтэй, мүн хуулида харша ябадал гаргагшадай дунда һэргылэмжын, мүн хуули гурим ойлгуулха талаар үзэл сурталай хүдэлмэри таһалгарягүй ябуулжа байха хэрэгтэ гол анхаралаа хандуулдаг байна.

Манай совхозой дружинын гэшүүд хуули сахиха асуудалда зорюулагдаһан, хүнэй ажабайдалда, бэеын элүүртэ архиин ямар хоро хүргэдэг тухай лекци, хөөрэлдөөнүүдые саг үргэлжэ үнгэргэжэ байдаг юм. Арадай дружинын эдэбхитэдэй үүсхэлээр һарадаа нэгэ удаа үнгэргэгдэдэг эдэ хэмжээ ябуулганuудта районой дотоодын хэрэгүүдэй, прокуратурын, сүүдэй, медицинын албанай хүдэлмэрилэгшэд хабаадалсадаг заншалтай. Совхоздо ерэһэн эдэ түлөөлэгшэд дружинын хүдэлмэреэр ажалаа хизаарладаггүй, харин нютагай ажалшадай дунда һальхай һамуу ябадал гаргадаг, журам муутай эрхэтэдтэй өөһэдтэйнь заатагүй хөөрэлдэдэг юм.

Арадай дружинын гэшүүд хуулиин харюусалгада хабаадуулагдаһан эрхэтэдэй нютагаа бусажа ерэһэнэйнь удаа, тэдэнэрэй саашадаа хэр зэргэ ажалладаг, ниитын хэрэгтэ хэр зэргээр хабаадалсадаг тухайнь таһалгарягүй хинан шалгажа, хэрэгтэй болоходонь, туһа хүргэжэ байдаг. Тэдэнэрэй хүдэлжэ байһан коллективэйнь дундаһаа хүндэтэй болоһон үйлэдбэриин түрүүшүүлһээ ниитын һурган хүмүүжүүлэгшэдые оложо, заримыень даалгадаг байна.

Үдэшэндөө дружиннигууд тосхонойнгоо үйлсэ, талмайнуудта дежурладаг, кинофильмын табигдажа байһан гү али концерт, нааданай боложо байһан Соёлой ордондо, клубуудта ошожо, гурим журам саг үргэлжэ сахилсадаг болонхой. Тиихэдэ нютагай залуушуулай дунда тусхай үдэшэ эмхидхэхэдэнь, тэдэнэй сүлөө сагаа аша туһатайгаар үнгэргэхэдэнь, нилээдгүй туһаламжа үзүүлдэг гээшэ. Эдэ бүхы хэмжээ ябуулганuудайнгаа хажуугаар эдэнэр һарадаа нэгэ удаа «Сахилгаан» хуудаһа, «Халаахай» газетэ гаргажа, олоной анхаралда табидаг. Ханын газетэдэ, тосхонойнгоо ажалшадта амар заяа үзүүлдэггүй архиншадые, хулиган aашa гаргагшадые, мүн ажалай, үйлэдбэриин, ниитын журам эбдэгшэдые хайра гамгүйгөөр шүүмжэлжэ байдагынь һайшаалтай юм.

Үнгэрһэн үе соо арадай һайн дуранай дружина ажахыгаа һайн эмхи журамтай тосхон, ажалша коллектив болгохын түлөө тэмсэе гэһэн мүрысөө үүсхээ һэн. Мүнөө совхоздомнай ажалай журам нилээдгүй һайжараа гэжэ тэмдэглэхэ дуран хүрэнэ. Жэшээнь, 1980 ондо ажалай журам эбдэгшэдэй тоо 78 байһан һаа, үнгэрэгшэ жэлдэ энэ тоо нилээдгүй үсөөрһэн байха юм. Тиихэдэ архи уугшадай, жэжэ-божо aашa гаргагшадай тоо хараа байса үсөөрөө бшуу.

Эдэ бүгэдэ хадаа манай совхозой хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилхэ түсэбөө бүхы талаарнь үлүүлэн дүүргэхэ хэрэгтэ нилээдгүй нүлөө үзүүлнэ ха юм. Тиин арбан нэгэдэхи табан жэлэй гурбадахи жэлдэ гүрэндэ һү тушааха түсэбөө 123 процент, мяха—109, нооһо—116 процент дүүргэжэ шадаабди.

Манай арадай һайн дуранай дружинын эдэбхитэд гэхэдэ, совхозой нэгэдэхи отделениие эрхилэгшэ Д. В. Федотов, инженер И. И. Харламов, Соёлой ордоной директор В. Ж. Урбанеева, дунда һургуулиин багша, арадай дружинын командир М. С. Казанцев, тракторна бригадын бригадир В. Е. Федотов гэгшэд болоно. Тэдэнэй эсэхэ сусахые мэдэнгүй ажаллажа ябахыень харахадаа, урма баяраар халидаг, баясадаг гээшэбди.

Сэхыень хэлэхэдэ, бүхы юумэн шиидхэгдээ гэжэ хэлэхэеэ һананагүйб. Арадай дружинын хүдэлмэриие һайжаруулха талаар хэгдэхэ юумэн ехэ, шиидхэгдээгүй асуудалнууд олон. Бидэнэр арадай дружинын ажал ябуулгые улам һайжаруулха гэжэ саг үргэлжэ оролдожо, али болохо туһаламжа үзүүлжэ байха зэргэтэйбди. Тиигэжэ хуули ёһо, журам заршам эбдэгшэдтэй залан сэхэ тэмсэл ябуулха, үйлэдбэриин болон ажалай эмхи гурим һайжаруулха гээшэ бидэнэй нангин үүргэ болоно.

С. ФИЛИППОВ,
Оёорой совхозой директор, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй депутат.

ХҮДЭЛМЭРЕЭ ЭДЭБХИЖҮҮЛХЭ

Арадай һайн дуранай дружинануудай Улаан-Үдын городской штабай ээлжээтэ зүблөөн болобо. Зүблөөндэ хабаадагшад арадай һайн дуранай дружинануудай ажал ябуулгые саашаданъ һайжаруулха болон ниитын гурим сахиха асуудалнуудые зүбшэн хэлсэбэ.

Партийна, совет, комсомолой болон захиргаанай зургаануудай, ниитын эмхинүүдэй горитой хүдэлмэри ябуулһанай ашаар хуули гурим эбдэгшэдтэй, хулиган aашa гаргагшадай дунда һэргылэмжын хэмжээ ябуулганууд аша үрэтэйгөөр, саг үргэлжэ ябуулагдадаг болоо гэжэ үгэ хэлэгшэд тэмдэглэбэ.

Ниитын гурим сахиха үүргэтэй арадай һайн дуранай дружинануудай байгуулагдаһаар 25 жэлэй ойн баярай үдэрые эрхим бэлэдхэлтэйгээр угтаха зорилго эдэнэр урдаа табиба. Энэньшье ойлгосотой. Юуб гэхэдэ, анхан үсөөхэн хүнүүдтэй отрядһаа эхилһэн эдэнэр мүнөө хэдэн мянган хүн зонтой дружинанууд болотороо ургаа бшуу. Мүнөө гансахан Улаан-Үдэ хотын һайн дуранай дружинада 25 мянган гэшүүн тоологдоно. Энээнһээ гадна республикын хото городуудта, хүдөө нютагуудта байгуулагдаһан арадай һайн дуранай дружинануудай үүргэнь улам ехэ болоо. Хэнэйшье мэдэһээр, хото, тосхонуудай үйлсэ талмайнуудта, ниитын газарнуудта дружинын гэшүүд дежурлана. Харгын дүрим сахиха хэмжээ ябуулгада эдэбхитэйгээр хабаадалсана гээшэ. Тиихэдэ дружинын гэшүүд хулиган aашa гаргагшадтай, һогтуу этэгээдүүдтэй, хулгайшадтай шанга тэмсэл хэлсэдэг, олониитын дунда ойлгууламжын, һэргылэмжын хүдэлмэри ябуулха хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг болонхой.

Мүнөө Улаан-Үдэ хотын үйлсэнүүдтэ үдэшэндөө арадай дружинын 500-һаа дээшэ гэшүүд гаража, ниитын журам сахиха хүдэлмэридэ хабаадана. Эдэнэр өөһэдынгөө хүдэлмэри дотоодын хэрэгүүдэй таһагуудай хүдэлмэрилэгшэдтэй суг хамта эмхидхэжэ, ниитын гурим һайжаруулха хүдэлмэридөө һайн үрэ дүн харуулна. Эндэ Железнодорожно районой дотоодын хэрэгүүдэй таһагай арадай дружина амжалтатай. Дурсагдагша районой һайн дуранай арадай дружинанууд үдэшэ бүри олоороо үйлсэдэ гаража, ниитын гурим сахидаг болоһониинь һайшаалтай.

Ниитын гурим сахихаар табигдаһан арадай һайн дуранай дружинануудай хүдэлмэриие саашаданъ улам һайжаруулхын, тэдэнэй түйлаһан амжалтануудые шэнжэлжэ, олониитын дунда дэлгэрүүлхын тула предприяти, организаци болон эмхи зургаануудай партийна, профсоюзай болон комсомолой эмхинүүд, ажахын хүтэлбэрилэгшэд энэ талаар эмхидхэлэйнгээ хүдэлмэриие улам эдэбхижүүлхэ ёһотой гээшэ.

А. КЛОЧИХИН,
арадай һайн дуранай дружинын Улаан-Үдын городской штабай секретарь.

СПОРТ · спорт · СПОРТ · Спорт · СПОРТ

ИЛАЛТА ҺОРИЛГОҺОО ЭХИТЭЙ

Дүрэ буляалдалгын барилдаагаар республикын түрүү һуури эзэлхын мүрысөөн «Труд» бүлгэмэй Спортын байшан соо үнгэргэгдэбэ. Долоон командын 80 гаран барилдаашад мүрысөөндэ хабаадаһан байна.

Физкультура болон спортын республиканска комитедэй түрүүлэгшэ Г. Н. Манжуевай мүрысөө нээһэнэй һүүлээр Буряад ороной ба зонын оло дахин чемпион — хүдөө ажахын институдай ветеринарна факультедэй деканай орлогшо, ветеринарна эрдэмэй кандидат Н. И. Очиров спортын ветерануудай үмэнэһөө мүрысөөндэ хабаадагшадые амаршалаад, амжалта түйлахыень хүсөө.

Удаань манай республикын барилдаашадай, спортдо дуратайшуулай ехэ хани, нүхэр — Олимпиин нааданuудай чемпионуудые хүмүүжүүлһэн СССР-эй, РСФСР-эй ба Яхадай АССР-эй габьяата тренер Д. П. Коркиной дурасхаалые суглаарагшад минута соо дуугай байжа, ёһолон хүндэлбэ.

Энэ мүрысөөнэй онсолон тэмдэглэмээр юумэниинь гэхэдэ, үсөөн хүн хабаадаа гэжэ хэлэлтэй. Энэ талаар хэдэн шалтагаан бии байгаа. Юуб гэбэл, спортын мастернууд В. Абзаев, С. Галсанов, А. Лезнов, И. Гармаев эдэ үдэрнүүдтэ Монголой ниислэл — Улаан-Баатар хотодо үнгэргэгдэһэн «Интернационал» гэжэ уласхоорондын мүрысөөндэ, харин «Буревестник» бүлгэмэй бэлигтэй бэрхэ залуу мастернууд В. Балдуев, С. Замбалов, Ю. Матхонов гэгшэд суута совет барилдаашан, Олимпиин нааданuудай гурба дахин чемпион Александр Медведиин шанда хүртэхын түлөө уласхоорондын заншалта мүрысөөндэ хабаадаһан байгаа. Гэхэтэй хамта «Труд» (тренерынь Б. Цырендашиев), «Спартак» (тренерынь А. Амагаев) бүлгэмүүдэй командануд үсөөхэн хүнһөө бүридүүлэгдэһэн байгаа.

Республикын түрүү һуури эзэлхын түлөө энэ жэлэй мүрысөөндэ залуушуул онсо шалгараа гээд тэмдэглэлтэй. Тэдэнэр эршэмтэйгээр һорилго бэлэдхэл хэжэ, мэргэжэл шадабаряа дээшэлүүлжэ байһанаа харуулба. Энээниие уридшалан тааһан юумэдэл, барилдаанай федерациин шиидхэбэреэр 1967 оной хэдэн эдир хүбүүд мүрысөөндэ хабаадахадаа, манай үнинэй бэрхэ барилдаашадһаа тунхарингүй, түгэсхэлэй уулзалгадашье гараһан байха юм.

Жэшээнь, «Динамо» бүлгэмэй 17 наһатай А. Матюнов спортын мастер А. Степановтай («Буревестник») уулзахадаа, яаха аргагүй шүүгдэжэ, мүнгэн медаляар шагнагдаба. Тэрэнь эдир барилдаашанай түрүүшын ехэ амжалта болоно. Энэнь тэрэнэй урма зоригыень бадаруулжа, бүри ехэ илалтануудта хүргэхэ аабза гэжэ һанагдана.

52 килограмм. Манай республикын дүршэл шадабари ехэтэй спортын мастернууд Л. Айсуев, В. Ринчинов гэгшэдэй уулзалга шанга тэмсэлдэ һонирхолтойгоор үнгэржэ, суглараагшадай зүгһөө альга ташалгаар угтагдаа. Баргажанай районой К. Марксын нэрэмжэтэ колхозой хүүгэдэй спортын һургуулида тренерээр хүдэлдэг Виктор Ринчинов бар хүсэтэй байхаһаа гадна, һэримжэтэй хёрхоор барилдажа, 5:4 тоотойгоор илалта түйлаба.

Буряадай хүдөө ажахын институдай студент спортын мастер Виктор Гашинов амжалта түйлажа, республикын чемпион болоо. Түгэсхэлэй мүрысөөндэ тэрэ ВЦСПС-эй чемпион Цыденжаб Гулгеновые («Локомотив») диилээ. Урда тээнь Виктор хэдэн спортын мастернуудые, тусхайлбал, Г. Цындымеевые, В. Актиновые шүүгээ һэн. Өөрын онсо арга дүрэтэй спортын мастер Владимир Актинов («Динамо») гурбадахи һуурида гараба. Тэрэ спортын мастер Г. Цындымеевтэй уулзахадаа, оройдоол минута хахад соо гоё һайханаар шүүжэ, суглараагшадай магтаал һайшаалда хүртэһэн байна.

Удаадахи хоёр шэгнүүртэ «Динамо» бүлгэмэй түлөөлэгшэд — спортын мастерта кандидадууд А. Бардаханов, В. Шестаков гэгшэд бар хүсэтэй, гоё һайхан арга дүрэтэй, ехэ хүсэл эрмэлзэлтэй барилдаашад боложо ябаһанаа харуулжа, эрэшүүлэй дундаһаа түрүүлэн илажа гараһан байха юм. Тиихэдээ Александр Бардаханов эгээл гоё һайхан арга дүрэтэй барилдаашан гэгдэжэ, тусхай шанда хүртэбэ. М. Илюхиновтэ шүүгдэжэ ябаһан аад, саашадаа эршэмтэйгээр добтолон, булижа гараһан Владимир Шестаков илалта түйлаха хүсэл эрмэлзэлтэй байһанайнгаа түлөө тусхай шанда хүртөө.

Хүндэшэг шэгнүүртэ спортын мастернууд М. Елбаскин («Буревестник») — Н. Иванов («Динамо») хоёрой уулзалга һонирхолтойгоор хүлеэгдээ һэн. Ушарынь гэхэдэ, нёдондо эдиршүүлэй дундаһаа СССР-эй чемпион болоһон Николай Иванов илажа гараа бэлэй. Харин мүнөө Михаил Елбаскин эхинһээ эршэмтэйгээр добтолжо, диилэһэн байна.

Бусад шэгнүүрнүүдтэ спортын мастернууд Б. Гулгенов («Локомотив»), А. Милгадаев («Урожай»), С. Пашинский («Трудовые резервы»), мастерта кандидат Ю. Банзаргашеев («Динамо») гэгшэд шалгарба.

Мүрысөөнэй дүнгүүдээр «Динамо» бүлгэмэй барилдаашад (ахалагша тренерынь Н. С. Ивахинов) илажа,ресспорткомитедэй кубогаар шагнагдаа. «Урожай» бүлгэмэй команда (ахалагша тренерынь М. С. Цыдыпов) — хоёрдохи, «Трудовые резервы» бүлгэмэй түлөөлэгшэд (ахалагша тренерынь Ф. Н. Махутов) гурбадахи һууринуудые эзэлээ.

— Энэ мүрысөөн манай тренернүүдэй, мэргэжэлтэдэй хүдэлмэриин дүнгүүдые согсолжо, амжалтын һорилгоһоо эхитэй байһые гэршэлээ. «Динамо» бүлгэмэй тренернүүд бэлигтэй бэрхэ эдир, залуу барилдаашадтай тусхай хүдэлмэри ябуулжа, һорилго бэлэдхэл хэдэг байна. Энэнь амжалтада хүргэнэ. «Забайкалец» гэжэ спортклубай тренер В. Ангархаев эдир барилдаашадые һайнаар һурган хүмүүжүүлнэ. Залуушуулай дундаһаа А. Пестеров, Ю. Сандаков, А. Матюнов, В. Монсонов болон бусад бэрхэ барилдаашад боложо ябаһанаа харуулба, — гэжэ СССР-эй Спорткомитедһээ Буряадай АССР-тэ байдаг гүрэнэй тренер, спортын габьяата мастер, уласхоорондын категориин судья К. С. Олзоев хөөрэнэ.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: В. Ринчинов; барилдаанай үе.

В. ПЛУТТЫН фото.

ТОБШОХОНООР

△ «Трудовые резервы» бүлгэмэй Буряадай областной соведэй Олимпиадада бэлэдхэлэй түбэй спортсменүүд хүнгэн атлетикээр Свердловскдо үнгэргэгдэһэн мүрысөөндэ хабаадахадаа хоёрдохи һуури эзэлбэ. Жэшээнь, ороной эдиршүүлэй суглуулагдамал командын гэшүүндэ кандидадаар абтаһан Сергей Журавлев Россиин Федерациин түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысэхэдөө 800, 1500 метрэй зайнуудта хоёрдохи һуурида гараһан байба.

△ Үндэрые харайлгаар, диск шэдэлгээр РСФСР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө Куйбышев хотодо үнгэргэгдэһэн мүрысөөн дүүрэбэ. Мүрысөөндэ Россиин Федерациин область, хизаарай, автономито республиканuудай спортсменүүд хабаадалсаа.

Буряадай АССР-эй суглуулагдамал командын гэшүүд — Улаан-Үдын 31-дэхи дунда һургуулиин һурагшад Олег Охота, Евгений Сафонов гэгшэд 1 метр 90 сантиметр үндэрые харайхадаа, эрхим дүн харуулхынгаа хажуугаар, республикын рекорд шэнэлбэ.

△ Технологическа институдай студентка Татьяна Воронина республикын түрүү һуури эзэлхын түлөө үнгэргэгдэдэг мүрысөөнүүдтэ ходоодоо илажа гарадаг юм. Һаяхан тэрэ Тула хотодо хүнгэн атлетикээр студентнүүдэй дунда түрүү һуури эзэлхын түлөө үнгэргэгдэһэн үбэлэй бүхэроссиин мүрысөөндэ хоёрдохи һуури эзэлбэ. Тэрэ 1500 метрэй зайе 4 минута 49 секунда соо гаталаа.

△ СССР-эй Кубогта хүртэхын түлөө үнгэргэгдэһэн хахад финалай урилдаанда «Трудовые резервы» бүлгэмэй түлөөлэгшэд — СССР-эй спортын мастер Юрий Федоров спортын мастерта кандидат Владимир Шевляков хоёр эрхим амжалта түйлаба. Эдэнэр Ашхабад, Ташкент хотонуудта табан километрэй зайда үнгэргэгдэһэн урилдаанда түрүү һууринуудые эзэлжэ шадаа.

△ СССР-эй Кубогта хүртэхын түлөө Тбилиси хотодо үнгэргэгдэһэн түгэсхэлэй мүрысөөндэ ороной спортын бүлгэмүүдэй, эмхи зургаануудай суглуулагдамал командануд хабаадалсаба.

Командануд хоорондын дүн гаргахада, СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй суглуулагдамал командын гэшүүд түрүү һуури эзэлһэн байба. Тус командын бүридэлдэ ороһон нютагаймнай хүбүүд һайн үрэ дүн харуулаа. Эндэ Юрий Федоров, Владимир Шевляков гэгшэд табан мянган метрэй зайнуудта урилдахадаа, хоёрдохи, дүрбэдэхи һууринуудые эзэлбэ.

Б. МИРОМАНОВ.

ЗАМБУУЛИНИ...Е

НҮҮДЭЛШЭД ҺУУРИ...

Удаан саг соо ниидэдэг станцинуудай ашаар замбуулиниие шэнжэлэн ашаглаха гээшэ эрдэм наукын ба арадай ажахын олохон асуудал шиидхэхэдэ эгээл һайн арга зам болоно гээд совет эрдэмтэд, замбуулинда хүдэлхэ техникэ зохёогшод тоолоно.

Тиимэһээ ухаалан зохёогшод нимэ оньһото техникые хүгжөөлгэдэ онсо анхарал хандуулна. Жолоодогдодог ба жолоодогшогүйгөөр үлэмжэ удаан саг соо ниидэдэг болгохо хэрэгтэ тэдэнэр тон түрүүнлэ хүсэеэ элсүүлнэ. Станцинуудай оньһото техническэ талань нарижуулан һайжаруулагдана, хүнүүд удаан саг соо замбуулинаар ниидэдэг болоно.

Замбуулинаар ниидэхэ хоёрдохи үеын станцинуудые зохёон байгуулга энэ зам дээрэ шухала ушар хэрэг болоно. Замбуулинай оньһото түхеэрэлгэнүүдэй талаар нэгэ шэглэл болохо хэдэн олон инженерна шиидхэбэринүүд эдэ станцинууд дээрэ бэелүүлэгдэһэн байха юм. Тусхайлбал, холбогдодог хоёр узелай ашаар амһарта —баагуудые түлишөөр дүүргэхэ аргатай болоогдоо, нэгэ доро хоёр транспортна онгосонуудтай станци ниидэдэг болонхой, тэрэшэлэн жолоодогдодог онгосонуудые ниидэжэ ябаха үедэнь халан һэлгэхэ аргатай болоогдоо.

Ашаанай онгосонуудһаа үндэһэ залгуулан, замбуулинай станцинуудые хангамжын системэ замбуулиниие шэнжэлгын үедэ түрүүшын хиеэ байгуулагдаа. Энэ хадаа хэрэглэн гаргашалагдадаг зүйлнүүдэй нөөсэ хүсэлдүүлхэ, шэнэ түхеэрэлгэнүүдые замбуулинда абаашаха, шэнжэлгын үрэ дүнгүүдые Газарта асарха аргатай болгоо. Тэрээнһээ гадна, экипажай заһабариин хүдэлмэри хэдэг байхаар станцинуудай гол бортовой түхеэрэлгэ зохёогдонхой. Үшөө тиихэдэ дотор хи һуудал байдалай эрхэ нүхэсэл үлэмжэ һайнаар зохёогдоһон, экипажай ажаллаха, амарха гурим һайжаруулагдаһан байха юм.

Эдэ бүхы шэнэ зүйлнүүдые нэмээжэ таониланай эсэстэ хоёрдохи үеын станцинууд энээнэй урда тээхи жолоодогдодог станцинуудта орходоо нилээд удаан саг соо хүдэлхэ, тэдэнэй борт дээрэ үлэмжэ олон ондо ондоо шэнжэлгэ бэелүүлхэ арга олгоһон байна. «Салют-6» гэдэг хоёрдохи үеын станцинуудай түрүүшынхиинь замбуулинай зам дээрэ дүрбэн жэл арба һара соо ниидэһэн юм. Тиихэдээ түрүүшээр түсэблэгдэһэн болзорые гурба дахинһаа дээшэ үлүүлһэн байна. Энэ станци дээрэ 27 космонавтнууд ажаллаа. Жолоодогдодог автоматическа онгосонуудтай 35 удаада холбуулагдаһан байгаа.

«Салют-7» гэдэг һэлбэн нарижуулагдаһан хоёрдохи үеын станци 1982 оной апрелиин 9-һөө хойшо замбуулинда хүдэлжэ ябана. Тэрээгээр удаан саг соо жолоодогдон ниидэдэг оньһонуудые байгуулан хүдэлгэхэ арга замуудые саашадань туршан шалгаха зорилготой юм. Энэ станци дээрэ дүрбэн экспедици, хамта дээрээ арбан космонавтнууд хүдэлөө. Тэдэнэй тоодо француз космонавт Жан-Лу Кретьен, дэлхэй дээрэ хоёрдохи эхэнэр-космонавт Светлана Савицкая гэгшэд оролсоно. Түрүүшын гол экспедициин хоёр зуун арба нэгэн хоногой туршада ниидэхэ үедэ замбуулинда удаан саг соо ажаллалгын талаар дэлхэйн рекорд түйлагдаһан юм.

Замбуулинда ниидэхэ станцинуудые байгуулгада замбуулиниие шэнжэлдэг совет эрдэм-техникын түйлаһан амжалтануудай ашаар замбуулинай замда саг үргэлжэ ажаллажа ябаха нүүдэлшэдэй бии болохо сагынь дүтэлнэ гээшэ.

Гэхэ зуура, нимэ нүүдэлшэдые замбуулинда нютагжуулхын тула янза бүриин олон асуудал үшөөл шиидхэхэ ушартай. Замбуулинда үлэмжэ удаан саг соо хүниие ниидхүүлдэг, замбуулинай комплекснуудые хүдэлгэдэг болгохо гээшэ тэдэ зорилгонуудай нэгэниинь мүн.

Зуун гуша нэгэн хүн замбуулинда гаража ерэһэн, тиижэ хамта дээрээ найман жэл үлүүтэй саг соо тэндэ байһан болоно. Тиигэбэшье, замбуулинда гарахадаа, хайшан гээд юумэнэй хиидэ хөөрэлгын механизм гүйсэд шэнжэлэгдээгүй байна гээшэ. Замбуулинда бүри удаан саг соо аяншалдаг болохгодо тиимэ дабагдашагүй бэрхэшээлнүүд байхагүй гээд замбуулинаар ниидэлгын дүн дүршэл харуулна.

Һүүлэй жэлнүүдтэ космическа медицинэ ехэ дүршэлтэй боложо, хиидэ хөөрэлгын үедэ космонавтын махабада ушаржа боломоор хойшолонгуудые олохон удаада зайсуулха арга олгоо. Эрдэмтэд хадаа хамгаалга, һэргылэмжын олон хэмжээнүүдые зохёонхой. Жэшээлхэдэ, «Салют-7» гэжэ станци тусхай түхеэрэлгээр, тренажёрнуудаар хангагдаһан байха юм. Нагрузочна костюмууд, «Чибис» гэжэ вакуумна амһарта, гүйдэлэй зүргэтэй мини-стадион, велоэргометр гэхэ мэтэнүүд тэрэ тоодо оролсоно. Тэдэ мэтын ашаар экипаж үрэ ехэтэйгээр ажаллажа шадаха, удаан саг соо ниидэхэдээ бэень һайн ябаха, ядалсангүй газарайнгаа эрхэ байдалда орохо аргатай болгоно.

Гэхэ зуура, энээнһээ дан холуур ошонги тобшолол гаргахань мүнөө дээрээ эртэхэн байна. Нэгэдэхеэр, оройдоол хэдыхэн хүн удаан саг соо ниидэжэ ерээ. Хоёрдохёор, клеточнэ ба молекулярна оршондо ямар нэгэн хубилалтануудай болохо, болохогүйе адаглаха гээшэ тон шухала. Тиигэжэл удаан саг соо үргэлжэлһэн ниидэлгэнүүдэй ашаар шиидхэхы тобшолол хэгдэхэ байна.

Техническэ талаһаань абажа харабал, бүхы оньһото приборнуудые, агрегадуудые бүри найдамтай һайнаар хүдэлгэдэг болгоходо, замбуулинай комплекснууд үшөөл удаан болзорто ашаглагдадаг болохо юм. Энэмнай юрын зорилго бэшэ. Экипаж али нэгэн үзэгдэлэй шалтагаан тодорхойлхоһоо гадна, заһабарилгадархалалгын хүдэлмэри ниидэлгын үедэ бэелүүлхэ байна бшуу. Тиигэжэ заһабариин хүдэлмэриин арга боломжые тодорхойлхо шухала. Яахадааб гэхэдэ, ерээдүйн нүүдэлшэд замбуулинда һууринжахадаа, тиимэ хүдэлмэринүүдые бэелүүлжэ шадаха ёһотой болоно ха юм.

Энэ шэглэл дээрэ түрүүшын алхамууд хэгдэнхэй. Жэшээнь, хоёрдохи үеын станцинуудые байгуулхадаа, ухаалан зохёогшод урдынхиие һажаалгахаһаа гадна, али нэгэн оньһонуудые заһаха, һэлгэхэ талаар зохид болгохоһоо гадна, хүнэй бэеын хиидэ хөөрэлгын эрхэ байдалда онсо үүргэтэй байһан узловой газарнуудыень задалха, һөөргэнь хабсаргаха арга боломжо хүнгэдхэлгые уридшалан хараалһан байха юм.

Удаан саг соо замбуулинда ниидэхэ үедэ хамаг хэрэгсэлээр хангахада транспортна онгосонууд шухала үүргэ дүүргэхэ байна. Тиимэһээ замбуулинаар ниидэхэ транспортна онгосонуудые саашадань нарижуулха, шэнээр зохёон байгуулха гээшэ ухаалан зохёогшодой бэелүүлхэ байһан зорилгонуудай нэгэниинь болоно. Жэшээнь, жолоодогдог «Союз-7» гэдэг онгосын орондо «Союз-Т» гэжэ үлэмжэ шэнэ онгосо бии болонхой.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55 — Дамжуулгын программа. 9.00 — Үглөөнэй гимнастика. 10.05 — Мультфильм. 10.35 — «Хроника одного лета» —3 серитэй уран һайханай фильм. (1-дэхи сери) 11.45 — «Аяншалагшадай клуб». 12.45 — Шэнэ һонин. 15.15 — Шэнэ һонин. 15.35—Баримтата фильм. 16.30 — Белоруссиин ССР-эй искусствын уран бэлигтэнэй концерт. 16.50 — «Объектив».

Улаан-Үдэ. 17.30 — Һунгалтые угтуулан». 18.00 — «Арадай хинагтын экран».

Москва. 18.30 — «Долоон хоногой спорт». 19.00 — Залуу һунгагшадта СССР-эй Верховно Совет тухай.

Улаан-Үдэ. 19.30 — «Байгал» — мэдээсэлэй программа.

Москва 19.45 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ».

Улаан-Үдэ. 20.00 — «Байгал» — нютагуудай һонин.

Москва. 20.10 — «Коллектив юу хэжэ шадахаб?» КПСС-эй ЦК-гай гэшүүн Украинын КП-гэй Хаськовска обкомой нэгэдэхи секретарь В. П. Мысличенко дамжуулгада хабаадаха. 20.45 — «Хроника одного лета» — 3 серитэй уран һайханай фильм. (2-дохи сери). 22.00— «Время». 22.40 — «Это в сердце было в моем» — телефильм. 23.45 — «Мүнөөдэр—түби дэлхэй дээрэ».

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55 — Дамжуулгын программа. 9.00 — Үглөөнэй гимнастика. 9.15 — Баримтата фильм. 9,35. 10.35— Астрономи. 10-дахи класс. 10.05, 13,10 — Немец хэлэн. 11.05 — ПТУ-гай һурагшадта. Түүхэ. 11.35, 12.40 — Юрэнхы биологи. 9-дэхи класс. 12.05— «Гэр бүгэ ба һургуули». 13.40 «Эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 14.00 — «Хуули мэдэхэ гүш? Бэшэгүүдтэ харюунууд». 14.45 — Телеочерк. 15.15 — Е. Буков. «Ажабайдалайнь ба зохёохы ябуулгынь хуудаһанууд». 16.00 — Шэнэ һонин.

Улаан-Үдэ. 17.10 — «Таанад-

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23. редактор—2-50-96. приемная—2-54-54. зам. редактора—2-68-08. зам. редактора—2-62-62. отв. секретарь—2-50-52. секретариат 2-66-76. отделы: партийной жизни—2-34-05, пропаганды —2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35. сельского хозяйства—2-64-36, 2-63-36. советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-61, 2-57-63 информации—2-60-91, переводов—2-54-93, писем и селькоров—2-67-81., корректорская—2-33-61. выпускающие—2-35-95 отдел объявлений —2-65-54.

Республиканская типография государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ, ул. ...
Н-00355. Заказ № 50. Ин...